

«Σχολή Κοινωνικών Σπουδών»

«Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία»

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία

«Η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην
ομαλή κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών»

«Μανίκα Αλεξάνδρα»

Επιβλέπων καθηγητής: Αλεξόπουλος Γεώργιος

Πάτρα, Ιανουάριος, 2024

Η παρούσα εργασία αποτελεί πνευματική ιδιοκτησία του φοιτητή/της φοιτήτριας («συγγραφέας/δημιουργός») που την εκπόνησε. Στο πλαίσιο της πολιτικής ανοικτής πρόσβασης ο/η συγγραφέας/δημιουργός εκχωρεί στο ΕΑΠ, μη αποκλειστική άδεια χρήσης του δικαιώματος αναπαραγωγής, προσαρμογής, δημόσιου δανεισμού, παρουσίασης στο κοινό και ψηφιακής διάχυσής τους διεθνώς, σε ηλεκτρονική μορφή και σε οποιοδήποτε μέσο, για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς, άνευ ανταλλάγματος και για όλο το χρόνο διάρκειας των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας. Η ανοικτή πρόσβαση στο πλήρες κείμενο για μελέτη και ανάγνωση δεν σημαίνει καθ' οιονδήποτε τρόπο παραχώρηση δικαιωμάτων διανοητικής ιδιοκτησίας του/της συγγραφέα/δημιουργού ούτε επιτρέπει την αναπαραγωγή, αναδημοσίευση, αντιγραφή, αποθήκευση, πώληση, εμπορική χρήση, μετάδοση, διανομή, έκδοση, εκτέλεση, «μεταφόρτωση» (downloading), «ανάρτηση» (uploading), μετάφραση, τροποποίηση με οποιοδήποτε τρόπο, τμηματικά ή περιληπτικά της εργασίας, χωρίς τη ρητή προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του/της συγγραφέα/δημιουργού. Ο/Η συγγραφέας/δημιουργός διατηρεί το σύνολο των ηθικών και περιουσιακών του δικαιωμάτων.

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία
«Η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην
ομαλή κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών»

Μανίκα Αλεξάνδρα

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:
Αλεξόπουλος Γεώργιος
Σ.Ε.Π – Ε.Α.Π.

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:
Τσελέπη Παναγιώτα
Σ.Ε.Π – Ε.Α.Π.

Πάτρα, Ιανουάριος, 2024

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή, κύριο Αλεξόπουλο Γεώργιο για την πολύτιμη βοήθεια του σε όλο το εγχείρημα. Ακόμα, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και συγκεκριμένα τη Διεύθυνση Δομών Νοτίου Ελλάδος, για την δυνατότητα που έδωσαν να επικοινωνήσω με τους εργαζομένους των Δομών, για εκπόνηση της έρευνας. Επίσης τους εργαζομένους και τους επαγγελματίες που συμμετείχαν στην έρευνα για την ουσιαστική βοήθεια τους και για τον χρόνο που αφιέρωσαν.

Περίληψη

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία προτείνει ένα εναλλακτικό μοντέλο λειτουργίας της αγοράς, της κοινωνίας και της οικονομίας, ως ένας ενδιάμεσος χώρος ανάμεσα στην κρατική πολιτική και τον καπιταλιστικό μοντέλο. Η ανάπτυξή της είναι σημαντική τόσο διεθνώς όσο και στον ελλαδικό χώρο.

Στη παρούσα εργασία θα δούμε κατά πόσο η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνική ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών. Αρχικά θα αναλύσουμε τους όρους της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας και στη συνέχεια θα παρουσιάσουμε τον τρόπο που ελληνική πολιτεία αντιμετωπίζει τους υπηκόους τρίτων χωρών. Ιδιαίτερα μετά την σημαντική αύξηση των μεταναστευτικών ροών, ως απόρροια πολεμικών συγκρούσεων, θα ερευνήσουμε αρχικά την Εθνική Στρατηγική για την ένταξη τους.

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας πραγματοποιήθηκε ποιοτική έρευνα με την διενέργεια ημι-δομημένων συνεντεύξεων με εργαζόμενους και κοινωνικούς λειτουργούς των Δομών που φιλοξενούν πολίτες τρίτων χωρών στην Δυτική Ελλάδα. Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν έξι (6) και κύριος στόχος ήταν η αποτύπωση των ζητημάτων κοινωνικής ένταξης, παρουσιάζοντας τα ζητήματα που αντιμετωπίζουν στην καθημερινή διαβίωση, την επαφή τους με εγχειρήματα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, καθώς και τον τρόπο που εφαρμόζεται η Εθνική Στρατηγική του Υπουργείου στην πράξη.

Λέξεις – Κλειδιά

Κοινωνική ένταξη, κοινωνικός αποκλεισμός, Εθνική Στρατηγική Ένταξης

“The contribution of the Social and Solidarity Economy to the smooth social integration of third country nationals”

Manika Alexandra

Abstract

The social and solidarity economy proposes an alternative model of functioning of the market, society, and the economy, as an intermediate space between state policy and the capitalist model. Its development is important both internationally and in Greece.

In this thesis we will see to what extent the social and solidarity economy can help in the social integration of the citizens of third countries. First, we will analyze the terms of the social and solidarity economy and then we will present the way the Greek state deals with Third Country Nationals. Especially after the significant increase in migration flows, because of war conflicts, we will first investigate the National Strategy for their integration.

In the context of this thesis, qualitative research was carried out by conducting semi-structured interviews with employees and social workers of the Structures that host third countries nationals in Western Greece. Six (6) interviews were conducted with the main objectives being to capture the issues of social inclusion, presenting the issues they face in daily life, their contact with social and solidarity economy initiatives, as well as the way the National Strategy of the competent Ministry in implemented in practice.

Keywords

Social inclusion, social exclusion, National Integration Strategy

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	2
Abstract	3
Περιεχόμενα.....	4
Κατάλογος πινάκων.....	6
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια	7
Εισαγωγή	8
1. Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία: Βασικές έννοιες.....	10
1.1 Θεωρία της ΚΑΟ	10
1.2 Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού	12
1.3 Θεσμικό πλαίσιο ΚΑΟ.....	14
2. Υπήκοοι Τρίτων Χωρών στην Ελλάδα.....	16
2.1 Το ζήτημα της μετανάστευσης στην Ευρώπη	16
2.2 Ορισμοί πρόσφυγα, δικαιούχου επικουρικής προστασίας, δικαιούχου προσωρινής προστασίας και οικονομικού μετανάστη.....	19
2.3 Η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος από την ελληνική πολιτεία	20
2.4 Η διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου	21
2.5 Εθνική στρατηγική για την Κοινωνική ένταξη των Υπηκόων Τρίτων Χωρών.....	24
2.6 Προγράμματα που λειτουργούν με τη αρωγή του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου	26
2.6.1 Πρόγραμμα ESTIA.....	26
2.6.2 Πρόγραμμα HELIOS	29
2.6.3 Τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων	29
2.6.4 Εγχειρήματα κοινωνικής ένταξης στην πράξη	30
3. Ερευνά Ερευνητικά ερωτήματα – Επιλογή μεθόδου έρευνας	33
3.1 Σκοπός της έρευνας.....	33
3.2 Μέθοδος.....	33
3.3 Συμμετέχοντες στην ερευνά.....	34
3.4 Η διαδικασία της έρευνας.....	35
3.5 Η μεταγραφή των ερευνητικών ερωτημάτων.....	35
<i>Διπλωματική Εργασία</i>	4

3.6 Ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν από την διεξαγωγή των συνεντεύξεων ...	46
4. Συζήτηση-Συμπεράσματα	53
4.1 Συμπεράσματα της έρευνας	54
4.2 ΚΑΟ και Κοινωνική ένταξη	58
4.3 Προτάσεις	59
Βιβλιογραφία	i
Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο	vii
Παράρτημα Β : Έντυπο συναίνεσης – συγκατάθεσης.....	viii

Κατάλογος πινάκων

Πίνακας 1 : Αριθμός αιτούντων Ασύλου.....	20
Πίνακας 2: Αποτύπωση διαδικασίας κατά την είσοδο των υπηκόων τρίτων χωρών ..	24
Πίνακας 3: Αποτύπωση διαδικασίας Ασύλου.....	25
Πίνακας 4: Εθνική Στρατηγική Ένταξης 2019.....	27

Συνομογραφίες & Ακρωνύμια

ΕΥΑΑ: European Union Agency for Asylum

ΑΕΙ : Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα

ΑΜΚΑ: Αριθμός μητρώου κοινωνικά ασφαλισμένου

ΑΦΜ : Αριθμός Φορολογικού Μητρώου

ΔΟΜ : Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης

ΕΕ : Ευρωπαϊκή Ένωση

ΚΑΟ : Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία

ΚΕΔ : Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές

Κοι.Ν.Σεπ: Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση

ΚΥΑ: Κοινή Υπουργική Απόφαση

ΚΥΤ : Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

ΜΚΟ: Μη Κυβερνητική Οργάνωση

ΣΕΜΠ : Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων

ΥΠΜΑ: Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

Εισαγωγή

Η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία έρχεται ως έννοια να αποτελέσει τον τρίτο τομέα ανάμεσα στην ιδιωτική επιχειρηματική πρωτοβουλία και την δημοσιά κρατική οικονομία. Ο επονομαζόμενος τρίτος τομέας επικεντρώνεται στα πρόσωπα, όχι στο κεφάλαιο και στην παραγωγή πλούτου, εστιάζοντας στις ανάγκες του ατόμου πέρα από τον οικονομικό βιοπορισμό και σε αυτές που δεν αποτυπώνονται στα κυνικά οικονομικά δεδομένα. Τα εγχειρήματα που εντάσσονται στο πλαίσιο της ΚΑΟ, εκτός από την οικονομική βιωσιμότητα, την κοινωνική ευημερία της κοινότητας, λαμβάνουν υπόψη την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με την άρση των κοινωνικών αποκλεισμών και το περιβαντολλογικό αποτύπωμα των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων.

Υπό το πρίσμα αυτό και στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας θα αναλύσουμε τις βασικές έννοιες της ΚΑΟ και το ρόλο της στην άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και ιδιαίτερα την ενίσχυση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών που προσέρχονται στην χώρα μας, και κατά πόσο είναι εφικτό τα εγχειρήματα της ΚΑΟ να μπορούν να βοηθήσουν την ομαλότερη προσαρμογή τους στην ελληνική κοινωνία.

Για να μπορέσουμε να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα για την επίδραση της ΚΑΟ στην ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών, θα διαχωρίσουμε σχηματικά την αναφορά μας στα επόμενα εδάφια. Έτσι στο πρώτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε επιγραμματικά στην έννοια της ΚΑΟ, παρουσιάζοντας τις θεωρητικές προσεγγίσεις και τις βασικές αρχές που διέπουν τα συγκεκριμένα εγχειρήματα της, την νομική της υπόσταση, καθώς και βασικούς τύπους των εγχειρημάτων ΚΑΟ. Θα επισημάνουμε επίσης την έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού των ευάλωτων ομάδων και ιδιαίτερα στην ομάδα των υπηκόων τρίτων χωρών (προσφύγων και μεταναστών).

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα παραθέσουμε το φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα των υπηκόων τρίτων χωρών, κάνοντας μια ανασκόπηση της αντιμετώπισης του ζητήματος από την ελληνική πολιτεία και θα διαχωρίσουμε τις έννοιες του πρόσφυγα, του δικαιούχου της επικουρικής προστασίας, της προσωρινής προστασίας όπου στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται ο εκτοπισμένος πληθυσμός από την Ουκρανία και του

οικονομικού μετανάστη (Συνθήκη της Γενεύης, Οδηγίες της ΕΕ, Νόμοι του Κράτους κτλ). Στη συνέχεια, θα υπογραμμίσουμε πως η ελληνική πολιτεία διαχειρίζεται τις μεταναστευτικών ροών, από την είσοδό τους και στην διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, καθώς και την νομική και οργανωτική διαχείριση για την κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα αναφερθούμε διεξοδικά στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών και τη γνώση τους σε εγχειρήματα ΚΑΟ παρουσιάζοντας τα στοιχεία της έρευνας από τις ημι-δομημένες συνεντεύξεις που διεξάχθηκαν με κοινωνικούς λειτουργούς και εργαζόμενους σε Δομές Φιλοξενίας Μεταναστών στην Δυτική Ελλάδα. Εκμαιεύοντας τις εμπειρίες των κοινωνικών λειτουργών μπορούμε να αντιληφθούμε τα ζητήματα που ανακύπτουν κατά την ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία, και κατά πόσο οι δραστηριότητες που εντάσσονται στο πλαίσιο της ΚΑΟ έχουν ενεργό ρόλο στην πράξη κατά τη διαδικασία ένταξης. Είναι ενδιαφέρον να αποτυπωθεί η επιρροή της ΚΑΟ στην ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών σε περιοχές της περιφέρειας εκτός των μεγάλων αστικών κέντρων, όπως στην περιοχή που διεξάγεται η έρευνά μας, στην Δυτική Ελλάδα.

Τέλος, θα ανάγουμε τα συμπεράσματά μας από τη συγκεκριμένη έρευνα και θα προτείνουμε με βάση την ευρωπαϊκή και την διεθνή πρακτική, τρόπους που η ΚΑΟ μπορεί ουσιαστικά να βοηθήσει στην ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών.

1.Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία: Βασικές έννοιες

Το παρόν κεφάλαιο είναι αφιερωμένο στην παρουσίαση των βασικών αρχών της ΚΑΟ, και θα αναφερθούν οι έννοιες του κοινωνικού αποκλεισμού ευάλωτων ομάδων συμπεριλαμβανομένων και των μεταναστών- υπηκόων τρίτων χωρών καθώς και οι δυνατότητες και οι προοπτικές που έχει η ΚΑΟ, στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών.

1.1 Θεωρία της ΚΑΟ

Η ΚΑΟ έρχεται να καλύψει τις ανάγκες της κοινωνίας ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή, μια εποχή που ταλανίζεται από κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, την περιβαντολλογική υποβάθμιση και τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Κινείται εντός του καπιταλιστικού συστήματος για την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών. Προσπαθεί εκ των έσω να επαναφέρει την ηθική και να ενθυμίσει τον κοινωνικό σκοπό της οικονομίας.

Ουσιαστικά η ΚΑΟ προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στον ιδιωτικό και τον κρατικό τομέα, λαμβάνοντας τον όρο τρίτος τομέας. Προσπαθεί να ισορροπήσει ανάμεσα στην επιχειρηματική βιωσιμότητα των εγχειρημάτων και το κοινωνικό αντίκτυπο (Καβουλακος, Γριτζας 2015). Αποτελεί μια ένωση ανθρώπων και όχι κεφαλαίων που ακολουθώντας τις αρχές της ελεύθερης συμμετοχής, της ισότητας μεταξύ των μελών και την αλληλεγγύη, μεριμνούν για το κοινό καλό της ομάδας παραμερίζοντας τα προσωπικά ή οικογενειακά οφέλη. Στόχος είναι το όφελος της ομάδας και της κοινότητας (Νικολόπουλος, Καπογιάννης 2013). Η ΚΑΟ δεν έχει σκοπό το κέρδος αλλά λειτουργεί προς όφελος των μελών των εγχειρημάτων, της ευημερίας της κοινότητας και του περιβάλλοντος.

Η δυσκολία της σύστασης ενός ακριβούς ορισμού που να αφορά την ΚΑΟ οδήγησε την Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (2008) να ορίσει την έννοια της ΚΑΟ από το Διεθνές Κέντρο Έρευνας και Πληροφόρησης για τη Δημόσια, Κοινωνική και Συνεταιριστική Οικονομία (CIRIEC) «Μια σειρά από ιδιωτικές και τυπικά οργανωμένες

επιχειρήσεις, που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες δημιουργήθηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους διαμέσου της αγοράς με την παραγωγή προϊόντων και την παροχή υπηρεσιών, ασφαλιστικών και χρηματοοικονομικών, όπου η διαδικασία λήψης αποφάσεων και η διανομή κερδών ή πλεονασμάτων μεταξύ των μελών δεν συνδέονται άμεσα με το κεφάλαιο ή τις εισφορές των εκάστοτε μελών, τα οποία διαθέτουν από μία ψήφο, ή σε κάθε περίπτωση διενεργούνται μέσω δημοκρατικών και συμμετοχικών διαδικασιών λήψης αποφάσεων. Η κοινωνική οικονομία συμπεριλαμβάνει επίσης ιδιωτικές, τυπικά δομημένες οργανώσεις που είναι αυτόνομες ως προς τη λήψη αποφάσεων και επιτρέπουν την ελεύθερη συμμετοχή ενδιαφερομένων, οι οποίες προσφέρουν μη εμπορευματικές υπηρεσίες σε νοικοκυριά και τα πλεονάσματα των οποίων, στο μέτρο που υφίστανται, δεν επιτρέπεται να τα οικειοποιούνται οι οικονομικοί παράγοντες που τις δημιουργούν, ελέγχουν ή χρηματοδοτούν» (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2008).

Εναρμονιζόμενη, η ελληνική πολιτεία με τις αποφάσεις και τις οδηγίες της ΕΕ, θεσμοθέτησε τον ορισμό της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας, την ψήφιση του Νόμου 4430/2016 και ορίζοντας «Ως «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία» ορίζεται το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων που στηρίζονται σε μία εναλλακτική μορφή οργάνωσης των σχέσεων παραγωγής, διανομής, κατανάλωσης και επανεπένδυσης, βασισμένη στις αρχές της δημοκρατίας, της ισότητας, της αλληλεγγύης, της συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον».

Με βάση τον ορισμό που τίθεται αλλά και με την εν γένει έννοια της ΚΑΟ, τα εγχειρήματα που ακολουθούν το πλαίσió της, ενέχουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά παρόμοια με τις αρχές που διέπουν τους συνεταιρισμούς. Όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως ένα εγχείρημα ΚΑΟ θα πρέπει να ενέχει κοινωνικούς, κοινοτικούς και περιβαλλοντικούς στόχους. Να αποσκοπεί στην ωφέλεια του συνόλου και όχι στην επίτευξη οικονομικού κέρδους. Να είναι ιδιωτικά και επίσημα οργανωμένο εγχείρημα με νομική υπόσταση και να λειτουργεί ανεξάρτητα και ανεπηρέαστα, με ελεύθερη εθελοντική προσχώρηση και αποχώρηση των μελών που συμμετέχουν. Να διέπονται

από δημοκρατικές αρχές και να επιδιώκεται η αυτούσια οικονομική δραστηριότητα. Στη περίπτωση κατανομής πλεονασμάτων στα μέλη τους, να είναι ανάλογη προς τις δραστηριότητες ή τις συναλλαγές αυτών με την οργάνωση.

Ως βάση για τη λειτουργία των εγχειρημάτων ΚΑΟ είναι οι επτά διεθνείς συνεταιριστικές αρχές, οι εξής: α) Εθελοντική και ελεύθερη συμμετοχή, β) Δημοκρατική διοίκηση και έλεγχος από τα μέλη, γ) Οικονομική συμμετοχή των μελών, δ) Αυτονομία και ανεξαρτησία, ε) Εκπαίδευση, πρακτική εξάσκηση και πληροφόρηση των μελών στ) Συνεργασία μεταξύ συνεταιρισμών, ζ) ενδιαφέρον για τη βιώσιμη ανάπτυξη των κοινοτήτων. (ICA, 1995). Η μόνη διαφορά που υπάρχει ανάμεσα στον συνεταιρισμό και στην λειτουργία των εγχειρημάτων ΚΑΟ είναι ο τελικός στόχος. Στους παραδοσιακούς συνεταιρισμούς η δημιουργία τους βασίζεται στην εξυπηρέτηση των μελών τους, και όχι τις ανάγκες της κοινότητας. Ενώ τα εγχειρήματα ΚΑΟ λαμβάνουν υπόψη εκτός από το όφελος των μελών, την ευημερία της κοινότητας και το αποτύπωμα του εγχειρήματος στο περιβάλλον.

Όπως βλέπουμε ο ορισμός της ΚΑΟ ενέχει την κοινωνική οικονομία, όπου περιλαμβάνει διάφορες μορφές, όπως συνεταιρισμούς, αλληλοβοηθητικά – αλληλασφαλιστικά ταμεία, ιδρύματα και τον όρο αλληλέγγυα ως κοινωνική χρησιμότητα (Νικολόπουλος, Καπογιάννης 2013). Η κοινωνική επιχειρηματικότητα, κατά μία άποψη εντάσσεται στον ιδιωτικό τομέα, με τη μορφή, για παράδειγμα, της εταιρικής ευθύνης ή την επιχειρηματική φιλανθρωπία. (Αδαμ, 2016). Η κοινωνική επιχείρηση έχει ταυτίσει την οικονομική της λειτουργία με τον κοινωνικό σκοπό, ουσιαστικά κινείται ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και την κοινότητα. Εντός των δραστηριοποιήσεων της έρχεται να βοηθήσει τις ευάλωτες ομάδες πληθυσμού, που αντιμετωπίζουν τον κοινωνικό αποκλεισμό, μέσα από την ένταξη τους στην απασχόληση, την παροχή καινοτόμων κοινωνικών υπηρεσιών, αλλά και την τοπική ανάπτυξη. (European Commission, 2013).

1.2 Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού

Για μπορέσουμε να κατανοήσουμε την έννοια της κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, θα πρέπει αρχικά να διερευνήσουμε την έννοια του κοινωνικού

Διπλωματική Εργασία

αποκλεισμού. Ως έννοια παρουσιάστηκε για πρώτη φορά από τον Γάλλο Υπουργό Κοινωνικής Προνοίας Lenoir René (Amin,A - Cameron,A. - Hudson,R. (2002), Αναφερόμενος σε ομιλία του το 1974, ότι το 10% των Γάλλων ζουν πίσω από την κοινωνία των πολιτών, καθώς δεν δύναται να καλυφθούν από την κοινωνική ασφάλιση. Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται ευάλωτες ομάδες, όπως οι σωματικά και ψυχικά ασθενείς, οι ηλικιωμένοι και άτομα που αντιμετωπίζουν κοινωνικά, εργασιακά και οικονομικά προβλήματα, οι άνεργοι. Σε αυτή την κατηγορία μπορούμε να εντάξουμε και τους υπηκόους τρίτων χωρών που προέρχονται από τρίτες χώρες, εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού έχει διάφορες εννοιολογικές προσεγγίσεις. Σε μία από αυτές θεωρεί ότι ο κοινωνικός αποκλεισμός οφείλεται στην κουλτούρα των φτωχών ενώ σε μια άλλη ερμηνεύεται ως ο αποκλεισμός από την αγορά εργασίας.

Γενικά όμως, η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού αποτελεί μια διαδικασία που οδηγεί συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού στη μηδαμινή συμμετοχή τους στις κοινωνικές και οικονομικές δραστηριότητες. Αυτό μπορεί να αφορά την πρόσβαση στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην υγεία, στις συνθήκες διαβίωσης, ή και στην πρόσβαση στην κοινωνία της πληροφορίας.

Αντιστάθμισμα στον κοινωνικό αποκλεισμό αποτελούν οι πολιτικές κοινωνικής ένταξης που προτείνονται από την ΕΕ, μέσω της δημιουργίας, για παράδειγμα, ευκαιριών απασχόλησης και την συμμετοχή των ευάλωτων ομάδων στην κοινωνική και οικονομική ζωή. Στόχος είναι η Ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς – με την ενίσχυση μμιας οικονομίας με υψηλό ποσοστό απασχόλησης που εξασφαλίζει οικονομική, κοινωνική και εδαφική συνοχή. (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2010).

Βέβαια, θα πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι όποια πολιτική ενσωμάτωσης και αν υιοθετηθεί, θα πρέπει να είναι σε ολόκληρο το φάσμα του ενταξιακού μετασχηματισμού, συμπεριλαμβανομένου της εργασιακής ενσωμάτωσης, της οικονομικής δραστηριοποίησης, της κοινωνικής αποδοχής. Αν η ένταξη αφορά μόνο το οικονομικό φάσμα χωρίς την παράλληλη ενσωμάτωση στους άλλους τομείς της κοινωνίας, τότε η

όποια προσπάθεια για ενσωμάτωση, θα έχει αποτύχει και θα οδηγήσει ξανά στον κοινωνικό αποκλεισμό.

1.3 Θεσμικό πλαίσιο ΚΑΟ

Η νομική βάση της ΚΑΟ στην Ελλάδα, ξεκινάει από το νομικό πλαίσιο των συνεταιρισμών. Η πρώτη νομική θεσμοθέτηση του συνεταιρισμού ξεκινάει το 1915. Ως σήμερα μπορούμε να εντοπίσουμε τους κάτωθι νόμους :

- Ο Νόμος 1667/1986 για τους «Αστικούς συνεταιρισμούς κι άλλες διατάξεις»
- Ο Νόμος 2716/1999 για τον «Εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών ψυχικής υγείας κι άλλες διατάξεις»
- Ο Νόμος 2810/2000 για τους «Αγροτικούς συνεταιριστικούς οργανισμούς»
- Ο Ν. 4019/2011 για την «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και άλλες διατάξεις» και προέβλεπε τη σύσταση του Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας

Με τον Ν. 4019/2011 εισαγάγετε μια νέα νομική μορφή, αυτή των Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (ΚΟΙΝΣΕΙΠ) διαχωριζόμενη σε τρεις υποκατηγορίες: α) Συνεταιριστική Επιχείρηση Κοινωνικής Ενσωμάτωσης, που αφορά αποκλειστικά για την ενσωμάτωση μέσω της εργασίας «ανθρώπων που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες», β) Τη Συνεταιριστική Επιχείρηση Κοινωνικής Μέριμνας και γ) «Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση Συλλογής και Παραγωγής» για την κάλυψη αναγκών της κοινότητας (CICOPA,2013)

Στη συνέχεια ο Ν. 4430/2016 έρχεται να αντικαταστήσει το Ν. 4019/2011 θεσμοθετώντας ένα σύγχρονο και συνεκτικό θεσμικό πλαίσιο. Η στόχευση του νόμου είναι η ανάδειξη της και η ανάπτυξη της ΚΑΟ, η οργάνωση και η λειτουργία της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, εντός του Υπουργείου Εργασίας, καθώς και την αποσαφήνιση του θεσμικού πλαισίου σχετικά με τη φορολόγηση των εγχειρημάτων. Με το Π.Δ. 77/2023 στο ΦΕΚ Α'/130/27-6-2023 συστάθηκε το ο Υπουργείο Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας, εντός του οποίου

Διπλωματική Εργασία

μεταφέρθηκαν οι αρμοδιότητες της Γραμματείας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και μετονομάστηκε σε Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας.

Ανακεφαλαιώνοντας τις μορφές των εγχειρημάτων που κινούνται υπό το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο είναι:

- α) Οι Αγροτικοί συνεταιρισμοί, σχετιζόμενοι με την αγροτική οικονομία,
- β) οι δασικοί συνεταιρισμοί, που έχουν σχέση με την εκμετάλλευση του δάσους,
- γ) Οι αστικοί συνεταιρισμοί που περιλαμβάνουν τους Συνεταιρισμούς Εργαζομένων, την Κοινωνική Συνεταιριστική επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης, ΚοιΣΠΕ, Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας) και τις ενεργειακές κοινότητες.

Όπως βλέπουμε στον τομέα της κοινωνικής ένταξης εντάσσεται η ΚΟΙΝΣΕΠ Ένταξης Ειδικών Ομάδων που ασχολείται κυρίως με την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή, των ατόμων που εμποδίζεται η ομαλή ένταξή τους στην αγορά εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτή την κατηγορία συμπεριλαμβάνονται οι οικονομικοί μετανάστες, οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, για όσο εκκρεμεί η εξέταση του αιτήματος χορήγησης ασύλου.

Αυτή η ιδιαίτερη κατηγορία θα αναλυθεί στο επόμενο κεφάλαιο, καθώς θα αναπτυχθεί διεξοδικά η αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών και η διαχείριση των υπηκόων τρίτων χωρών από την ελληνική πολιτεία.

2. Υπήκοοι Τρίτων Χωρών στην Ελλάδα

Η μετακίνηση των πληθυσμών είναι ένα σύνθετο φαινόμενο στην παγκόσμια ιστορία. Από τη σύσταση των κοινωνιών είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της θεμελίωσής των κοινωνιών και των πολιτισμικών ταυτοτήτων. Από την αρχαιότητα έως και σήμερα, συντεταγμένα ή όχι, αποτελεί μια ιστορική συνέχεια στην διαμόρφωση των τοπικών πληθυσμών. Η θάλασσα ανέκαθεν αποτελούσε τον διάυλο μετακίνησης των πληθυσμών, αν και στην αρχή οι μετακινήσεις ήταν πεζές.

Έτσι και στην σύγχρονη εποχή παρατηρείται έντονη μετακίνηση πληθυσμών με προορισμό ασφαλείς περιοχές του πλανήτη όπως η Βόρειος Αμερική και η Ευρώπη. Στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι οι ομάδες αυτές δεν είναι προετοιμασμένες για την διαδικασία ένταξής τους, ούτε γνωρίζουν τις διαδικασίες και το νομικό πλαίσιο της χώρας υποδοχής. Πρόσφυγες, βιαίως εκτοπισμένοι αλλά και απλοί οικονομικοί μετανάστες προσέρχονται στο κατώφλι της Ευρώπης προσδοκώντας ένα καλύτερο και ασφαλές μέλλον. (Σουλτάνη Ο., 2018)

2.1 Το ζήτημα της μετανάστευσης στην Ευρώπη

Οι μετακινήσεις προσφύγων και η μετανάστευση βρίσκονται στο επίκεντρο της παγκόσμιας προσοχής. Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη έπρεπε να ανταποκριθεί στην πιο σοβαρή μεταναστευτική πρόκληση από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Η άνευ προηγουμένου άφιξη προσφύγων και παράτυπων μεταναστών στην ΕΕ, η οποία κορυφώθηκε το 2015, αποκάλυψε μια σειρά από ελλείψεις και κενά στις πολιτικές της ΕΕ για το άσυλο, τα εξωτερικά σύνορα και τη μετανάστευση. Σε απάντηση σε αυτές τις προκλήσεις, η ΕΕ έχει ξεκινήσει μια ευρύτερη διαδικασία μεταρρύθμισης στην οποία στοχεύει ανασυγκρότηση των πολιτικών ασύλου και μετανάστευσης που βασίζονται σε τέσσερις πυλώνες: μείωση των κινήτρων για η παράτυπη μετανάστευση με την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της, τη βελτίωση των επιστροφών και την εξάρθρωση του λαθρεμπορίου και δίκτυα διακίνησης σώζοντας ζωές και

διασφαλίζοντας ταυτόχρονα τα εξωτερικά σύνορα. Επίσης η δημιουργία ενός ισχυρού ασύλου από την ΕΕ με την παροχή περισσότερων νομικών οδών για τους αιτούντες άσυλο και αποτελεσματικότερων νομικών διαύλων τακτικοί μετανάστες.

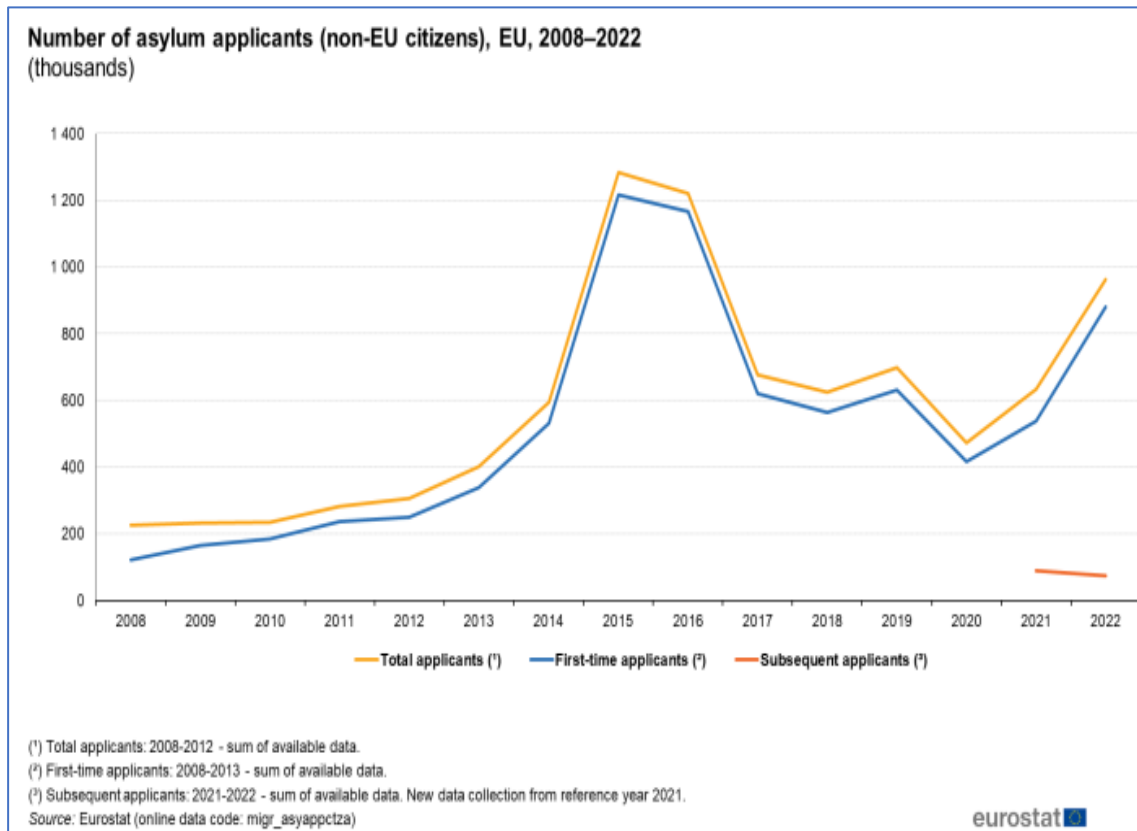
Τα ρεκόρ μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ που σημειώθηκαν το 2015 και το 2016 είχαν υποχωρήσει μέχρι το τέλος του 2017 και 2018. Ωστόσο, προκειμένου να επιτευχθεί αυτό που η Επιτροπή αποκαλεί αποτελεσματικό, δίκαιο και ισχυρό η μελλοντική μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ, με βάση τις Συνθήκες και άλλα νομικά και χρηματοδοτικά μέσα, έχει εφαρμόσει τόσο άμεσα όσο και μακροπρόθεσμα μέτρα. Η Ευρώπη, λόγω της γεωγραφικής της θέσης και τη φήμη της, ως παράδειγμα σταθερότητας, γενναιοδωρίας και διαφάνειας, έναντι στις συνεχείς αυξανόμενες διεθνείς και εσωτερικών συγκρούσεων, κλιματικής αλλαγής και παγκόσμιας φτώχειας, είναι πιθανό να συνεχίσει να αποτελεί ιδανικό καταφύγιο, για υπηκόους τρίτων χωρών, εν δυνάμει αιτούντες άσυλο και μετανάστες. Αυτό αντικατοπτρίζεται επίσης στα αυξανόμενα ποσά, την ευελιξία και την ποικιλομορφία της χρηματοδότησης της ΕΕ για τις πολιτικές μετανάστευσης και ασύλου εντός και εκτός του τρέχοντος και του μελλοντικού προϋπολογισμού της ΕΕ (EPRS, 2019).

Στο πλαίσιο αυτών των συζητήσεων μεταξύ των μελών της ΕΕ για την κοινή πολιτική αντιμετώπιση των ζητημάτων ασύλου και μετανάστευσης, επιτευχθεί στις 20 Δεκεμβρίου 2023 μεταξύ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου συμφωνία για τη μεταρρύθμιση του συστήματος ασύλου και μετανάστευσης της ΕΕ, εφαρμόζοντας μια κοινή μεταναστευτική πολιτική των Κρατών -Μελών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2023). Η συμφωνία αυτή αποτυπώνει το μεγάλο ζήτημα των μεταναστευτικών ροών καθώς αποτελεί ένα θέμα που απαιτεί την κοινή αντιμετώπιση καθώς οι αιτήσεις ασύλου κατά την τελευταία δεκαετία διακυμαίνεται σε υψηλά επίπεδα.

Όπως διαφαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, η κατανομή των αιτήσεων ασύλου από το 2008 έως το 2022, παρουσιάζει τη διακύμανση των αιτήσεων με βαθμιαία αύξηση τους το 2012 με αποκορύφωμα το 2015 με 1,3 εκατομμύρια αιτήσεις ασύλου από πολίτες τρίτων χωρών(εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης). Έπειτα από μια διαφανόμενη

Διπλωματική Εργασία

πτωτική τάση, το 2022 ξανά οι αιτήσεις ασύλου επανήλθαν σε υψηλά επίπεδα της τάξης του ενός εκατομμυρίου.

Πίνακας 1: Αριθμός αιτούντων Ασύλου (Υπήκοοι Τρίτων Χωρών), EU, 2008–2022 (σε εκατοντάδες)

Πηγή: Eurostat ([migr_asyappctza](#))

Οι μετακινήσεις των πληθυσμών είναι, όπως αναφέραμε, ένα ιστορικό πεπραγμένο που ξεκινάει από την σύσταση των κοινωνιών, την αρχαιότητα και συνεχίζει αδιάλειπτα έως τις μέρες μας. Οι αιτίες που ωθούν τους ανθρώπους να εγκαταλείψουν τις εστίες τους είναι πολλές και διαφορετικές, ανάλογα την ιστορική περίοδο που διαδραματίζονται. Ενδεικτικά μπορούμε να αναφέρουμε περιπτώσεις που οι μετακινήσεις των πληθυσμών ήταν λόγω κλιματικών μεταβολών, την αναζήτηση πιο θερμών κλιμάτων, την εύρεση εργασίας, την αποικιοκρατία, τις εμπόλεμες συγκρούσεις, τις εκκαθαρίσεις πληθυσμών κ.α. (Σουλτάνη 2019)

Οι παγκόσμιες εξελίξεις των τελευταίων ετών, μας θυμίζουν την επίπλαστη ειρήνη, καθώς εντός της Ευρώπης υφίσταται μια πολεμική σύρραξη και στην ανατολική Μεσόγειο συνεχίζονται αλλά και εντείνονται. Έτσι οι πληθυσμοί των χωρών ωθούνται στην αναζήτηση πιο ασφαλών περιοχών, στην πόρτα της Ευρώπης

2.2 Ορισμοί πρόσφυγα, δικαιούχου επικουρικής προστασίας, δικαιούχου προσωρινής προστασίας και οικονομικού μετανάστη.

Με τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, η Ευρώπη προσπαθεί να εφαρμόσει κοινή μεταναστευτική πολιτική, υπογράφοντας τη Συνθήκη της Γενεύης το 1951 ακολουθώντας το Διεθνές Δίκαιο. Η Συνθήκη της Γενεύης θεσμοθετεί και θέτει σε πρώτη φάση την προστασία και την κάλυψη των προσφύγων και μεταναστών, (Πρωτόκολλο του 1967) καθώς και το διαχωρισμό του πρόσφυγα από τον οικονομικό μετανάστη. (Υπατη Αρμοστεία 2009)

Πιο συγκεκριμένα, η Σύμβαση της Γενεύης υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου του 1951 έχοντας υπόψη των χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και την Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του ανθρώπου. Έτσι με τον όρο **πρόσφυγα** αναφερόμαστε στον «...υπήκοος τρίτης χώρας ο οποίος, συνεπεία βάσιμου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, ιθαγένειας, πολιτικών πεποιθήσεων ή ιδιότητας μέλους ιδιαίτερης κοινωνικής ομάδας, ευρίσκεται εκτός της χώρας της ιθαγένειάς του και δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να θέσει εαυτόν υπό την προστασία της εν λόγω χώρας ή ο ανιθαγενής ο οποίος, ευρισκόμενος εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του για τους ίδιους προαναφερθέντες λόγους, δεν είναι σε θέση ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτήν...» (EASO 2018)

Επεκτείνοντας την Σύμβαση της Γενεύης, τίθεται και ο κανόνας του δικαιούχου της **επικουρικής προστασίας** που συμπληρώνει τον ορισμό του πρόσφυγα, αναφέροντας συγκεκριμένα ότι το πρόσωπο που δικαιούται επικουρική προστασία ορίζεται « ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής που δεν πληροί τις προϋποθέσεις για να αναγνωρισθεί ως πρόσφυγας, αλλά σε σχέση με τον οποίο υπάρχουν ουσιώδεις λόγοι να πιστεύεται ότι, εάν ο ενδιαφερόμενος επιστρέψει στη χώρα της καταγωγής του ή, στην

περίπτωση ανιθαγενούς, στη χώρα της προηγούμενης συνήθους διαμονής του, θα αντιμετωπίσει πραγματικό κίνδυνο να υποστεί σοβαρή βλάβη....»

Στην περίπτωση της Ουκρανίας και γενικά των μαζικών εκτοπίσεων πληθυσμών, ισχύει το καθεστώς της προσωρινής προστασίας. Ένα καθεστώς που θεσπίστηκε κυρίως για την εξυπηρέτηση των κρατικών φορέων των χωρών υποδοχής, ώστε άμεσα και τάχιστα να εκδίδεται προσφυγικό καθεστώς χωρίς τη χρονοβόρα διαδικασία του ασύλου.

Βέβαια υπάρχουν και υπήκοοι τρίτων χωρών που μεταναστεύουν με κίνητρο τη βελτίωση της ζωής τους και της βιοτικής τους κατάστασης, προσδιοριζόμενοι με τον όρο του οικονομικού μετανάστη.

Όλες αυτές οι περιπτώσεις αποτελούν το βασικό τμήμα των μεταναστευτικών ροών στη χώρα μας. Το ζήτημα όμως είναι τι γίνεται με την άφιξή τους στη χώρα και πως αυτές οι ομάδες αντιμετωπίζονται από τον κρατικό μηχανισμό.

2.3 Η αντιμετώπιση του μεταναστευτικού ζητήματος από την ελληνική πολιτεία

Η Ελλάδα ανέκαθεν ήταν ένα σημείο εισόδου των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη και έχει έρθει αντιμέτωπη με ένα ισχυρό μεταναστευτικό κύμα με αποκορύφωμα το 2015 όπου μέσα σε ένα χρόνο πάνω από 800.000 μετανάστες εισήλθαν στην Ελλάδα. Σημαντικό αντίκτυπο στη μεταναστευτική κρίση αντιμετώπισαν τα νησιά του Βορείου Αιγαίου και κυρίως η Κως, η Χίος, η Λέσβος και η Σάμος (Dimitriadi Sarantaki 2018).

Η άφιξη στη χώρα μας, γίνεται κυρίως από τα χερσαία και θαλάσσια σύνορά μας με νόμιμο ή και με παράνομο τρόπο. Τη βασική μέριμνα για την αντιμετώπιση των μεταναστευτικών ροών την έχει το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.

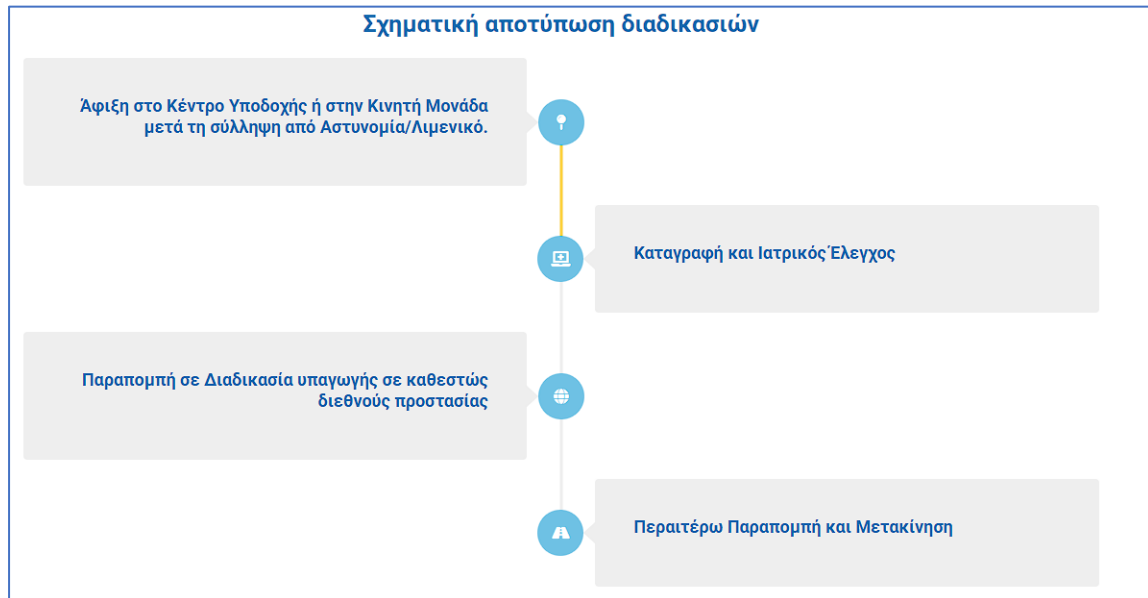
Στις περιπτώσεις της νόμιμης μετανάστευσης, βλέπουμε κυρίως άτομα που εισέρχονται στη χώρα με θεωρημένη visa ή με νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα. Οι ίδιοι στη συνέχεια μπορούν, εφόσον το επιθυμούν, να αιτηθούν τη προστασία από το

ελληνικό κράτος καταθέτοντας την σχετική αίτηση ασύλου. Σε αυτή την κατηγορία υπάγονται οι πολίτες της Ουκρανίας, όπου από τον Μάρτιο του 2022, μπορούν να λάβουν το καθεστώς της προσωρινής προστασίας με την εφαρμογή του Προεδρικού Διατάγματος 80/2006 λόγω της μαζικής εισροής εκτοπισθέντων από την Ουκρανία. Σύμφωνα με την υπ.αρ. 131036/4-3-2022 απόφασης του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου (ΑΔΑ:ΡΠ1146ΜΔΨΟ-Ω14) με την ολοκλήρωση της καταγραφής στα κατά τόπους αρμόδια γραφεία οι εκτοπισθέντες λαμβάνουν άδεια προσωρινής διαμονής, με ΑΜΚΑ και ΑΦΜ, δίνοντας έτσι τη δυνατότητα ένταξης στην αγορά εργασίας και στην ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

2.4 Η διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου

Πριν ακόμα από τον διαχωρισμό στις κατηγορίες των πολιτών τρίτων χωρών που αναφερθήκαμε στην προηγούμενη ενότητα, θα παρουσιάσουμε τον τρόπο που γίνεται ο διαχωρισμός των αιτούντων διεθνούς προστασίας για την χορήγηση ή όχι κάποιου καθεστώτος, αρμοδιότητα που την κατέχει το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.

Με την είσοδο στην χώρα στα κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης του ΥΠΜΑ, η υπηρεσία της πρώτης υποδοχής ακολουθεί συγκεκριμένα στάδια, όπως διαφαίνονται στο κάτωθι διάγραμμα:

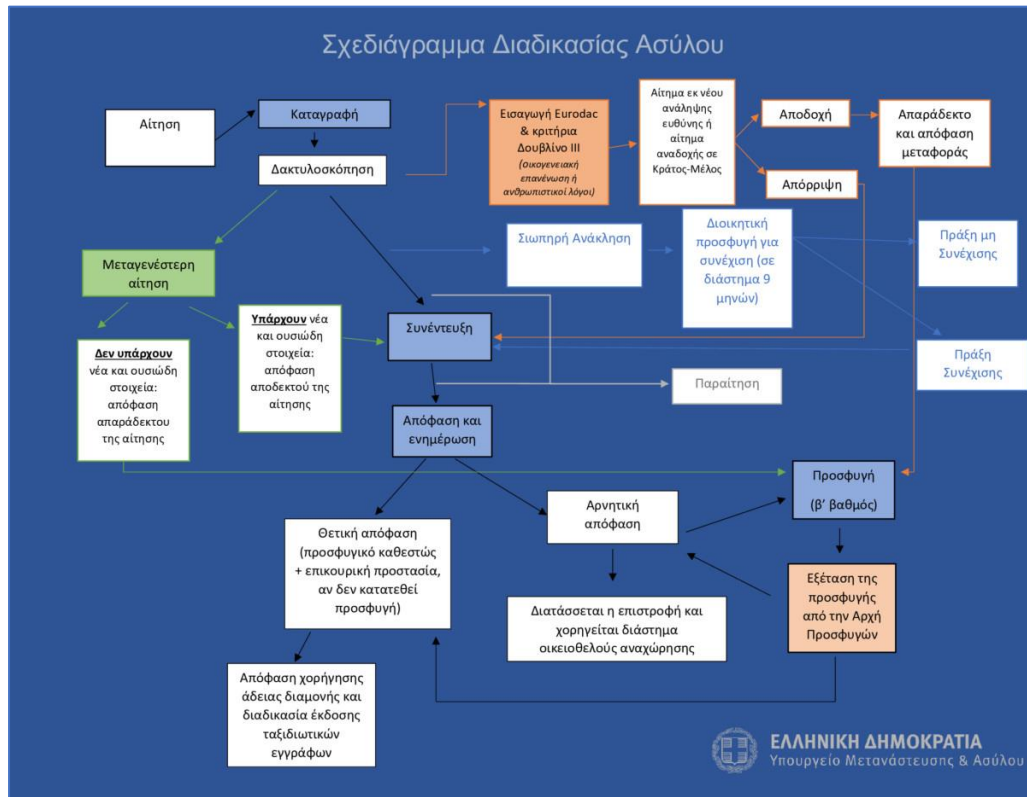

Πίνακας 2: Αποτύπωση διαδικασίας κατά την είσοδο των υπηκόων τρίτων χωρών

Πηγή: <https://migration.gov.gr/ris/diadikasies/>

Αρχικά, με τη συνδρομή πάντα πιστοποιημένου διερμηνέα, ενημερώνονται για τα δικαιώματά τους και τις υποχρεώσεις τους κατά το στάδιο της υποδοχής. Στη συνέχεια γίνεται καταγραφή των βιομετρικών και των στοιχείων τους, περνούν από ιατρικό έλεγχο και εξετάζεται το ενδεχόμενο αν ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα ή χρήζουν ψυχιατρικής υποστήριξης. Δηλώνοντας αυτοβούλως αν επιθυμούν την κατάθεση αιτήματος ασύλου παραπέμπονται στην εξέταση υπαγωγής ή όχι σε καθεστώς διεθνούς προστασίας. Στη περίπτωση που δεν κατατεθεί αίτημα χορήγησης ασύλου ξεκινάνε οι διαδικασίες επιστροφής του επωφελούμενου στη χώρα καταγωγής.

Με την κατάθεση της αίτηση ασύλου ακολουθούνται συγκεκριμένα στάδια που περιλαμβάνει την αρχική καταγραφή, τη συνέντευξη, τη έκδοση της απόφασης. Στο κάτωθι σχεδιάγραμμα αποτυπώνεται η διαδικασία ασύλου που περιλαμβάνει όλα τα στάδια για την χορήγηση ή όχι καθεστώτος διεθνούς προστασίας:

Πίνακας 3: Αποτύπωση διαδικασίας Ασύλου

Πηγή: <https://migration.gov.gr/gas/diadiakasia-asyloy/>

Πιο αναλυτικά, η διαδικασία της εξέτασης του ασύλου δύναται να έχει ξεκινήσει από την υπηρεσία της πρώτης υποδοχής και στην συνέχεια εξετάζεται από την Υπηρεσία Ασύλου με την τέλεση ενδελεχούς συνέντευξης από υπάλληλο της Υπηρεσίας και με τη συνδρομή πιστοποιημένου διερμηνέα. Κατά την διαδικασία της καταγραφής δύναται να έχει στην κατοχή του δελτίο αιτούντος διεθνούς προστασία με διάρκεια, ανάλογα την εθνικότητα, από 1 ως 12 μήνες. Με την χορήγηση του Δελτίου Αιτούντος Διεθνούς Προστασίας (ΔΑΔΠ) εκδίδεται Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (ΠΑΑΥΠΑ) για την ιατροφαρμακευτική του κάλυψη σε Δημόσια Νοσοκομεία και Αριθμός Φορολογικού Μητρώου (ΑΦΜ).

Με την ολοκλήρωση της συνέντευξης και σε εύλογο χρονικό διάστημα εκδίδεται απόφαση συνοδευόμενη με έγγραφο που αναφέρει αναλυτικά το περιεχόμενο της στη γλώσσα του αιτούντος διεθνούς προστασίας, δηλαδή αν είναι θετική, με την *Διπλωματική Εργασία*

αναγνώριση κάποιου καθεστώτος ή απορριπτική, καθώς και τα επόμενα στάδια που θα δύναται να ακολουθήσει.

Στην θετική περίπτωση που επωφελούμενος έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας λαμβάνει άδεια διαμονής με τριετή διάρκεια και δικαιούται την έκδοση ταξιδιωτικών εγγράφων από τις Ελληνικές Αρχές. Ενώ ο δικαιούχος επικουρικής προστασίας λαμβάνει άδεια διαμονής διάρκειας ενός έτους.

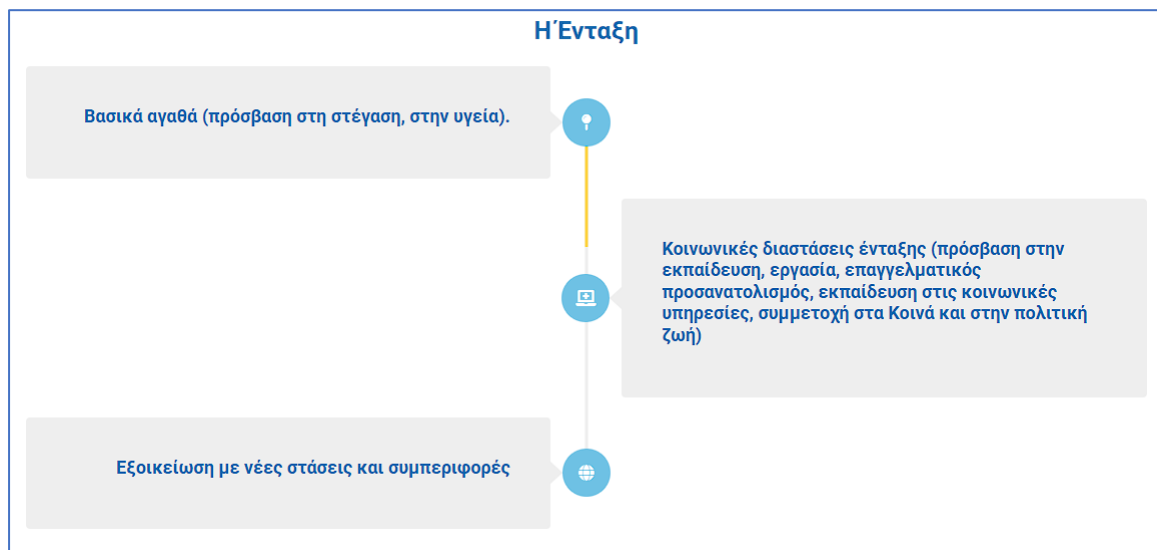
Στη περίπτωση τώρα που το αποτέλεσμα είναι αρνητικό, ο επωφελούμενος μπορεί να παραπέμψει την αίτηση του προς εξέταση στο δευτεροβάθμιο όργανο, την Αρχή Προσφυγών. Ακολουθώντας την ίδια διαδικασία και στο β' βαθμό στη περίπτωση που είναι θετικό το αποτέλεσμα με χορήγηση καθεστώτος διεθνούς προστασίας εκδίδεται άδεια διαμονής για ένα ή τρία έτη ανάλογα το καθεστώς που θα του χορηγηθεί. Στην περίπτωση, όμως, που δε γίνεται αποδεκτό το αίτημα και στον δεύτερο βαθμό, ακολουθείται η διαδικασία της απομάκρυνσης. Βέβαια, δύναται ο επωφελούμενος να απευθυνθεί στο Διοικητικό Πρωτοδικείο του τόπου διαμονής του και να καταθέσει αίτηση ακύρωσης της απορριπτικής απόφασης της Αρχής Προσφυγών και την αναστολή της απομάκρυνσής του από τη χώρα. Μπορεί παράλληλα να υποβάλλει νέα – μεταγενέστερη αίτηση ασύλου ατελώς για την πρώτη και με οικονομική επιβάρυνση εκατό (100) ευρώ για τις επόμενες.(472687/21.12.21 (Β' 6246/27.12.21) ΚΥΑ).

2.5 Εθνική στρατηγική για την Κοινωνική ένταξη των Υπηκόων Τρίτων Χωρών

Εντός που Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου υπάρχει και η διεύθυνση κοινωνικής ένταξης που έχει ως αποστολή την υλοποίηση της εθνικής στρατηγικής για την κοινωνική ένταξη των νομίμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών. «Ως κοινωνική ένταξη ορίζεται η διαδικασία αλληλεπίδρασης και αμοιβαίας προσαρμογής των μεταναστών/μεταναστριών, των αιτούντων/αιτουσών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας καθώς και της κοινωνίας υποδοχής με στόχο τη δημιουργία κοινωνιών με

ισχυρή συνοχή και την επίτευξη της συνύπαρξης με όρους ειρήνης και αλληλοκατανόησης».

Στο παρακάτω σχεδιάγραμμα παρουσιάζεται ο άξονας της Εθνικής Στρατηγικής για την ένταξη

Πίνακας 4: Εθνική Στρατηγική Ένταξης 2019

Πηγή: migration.gov.gr/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epipedo/

Όλες αυτές οι δράσεις και οι πολιτικές ένταξης περιλαμβάνονται στην ελληνική στρατηγική κινούνται σε πλαίσια που αποσκοπούν στην συνεργασία με την τοπική Αυτοδιοίκηση για την προώθηση της ένταξης σε τοπικό επίπεδο με τη θεσμοθέτηση των Κέντρων Ένταξης Μεταναστών (αποτελούν παράρτημα των Κέντρων Κοινότητας των Δήμων), σύμφωνα με το άρθρο 4 του ν. 4368 (ΦΕΚ 21 Α', 2016), με σκοπό την εξυπηρέτηση και διασύνδεση των πολιτών με όλα τα Κοινωνικά Προγράμματα και Υπηρεσίες Κοινωνικής Αλληλεγγύης, τη δυνατότητα πρόσβασης σε αγαθά και υπηρεσίες για την κάλυψη των βασικών αγαθών και την πρόσβαση τους σε υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας. Η εθνική στρατηγική συμπεριλαμβάνει μια δέσμη μέτρων που αφορά την διαδικασία ένταξης στην εκπαιδευτική διαδικασία ανηλίκων και ενηλίκων, καθώς επίσης τη προώθηση της ένταξης στην αγορά εργασίας, της επιχειρηματικότητας, της διαπολιτισμοκότητας καθώς και της συμμετοχής στα κοινά

μέσα από το συμβουλευτικό όργανο των δήμων Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων (Σ.Ε.Μ.Π.).

2.6 Προγράμματα που λειτουργούν με τη αρωγή του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου

Από την είσοδο στην χώρα ενός υπηκόου τρίτης χώρας χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις, η ελληνική πολιτεία έχει υπό την εποπτεία της Δομές και Κέντρα για την κάλυψη των πρώτων αναγκών, όπως της στέγασης, της σίτισης και της ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ανάλογα ως προς τους επιχειρησιακούς σκοπούς που υπηρετεί. Έτσι ανά την ελληνική επικράτεια λειτουργούν τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ), οι Κλειστές Ελεγχόμενες Δομές (ΚΕΔ) και οι Ελεγχόμενες Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας.

Εκτός από τις επίσημες Δομές που λειτουργούν με την αρωγή του υπουργείου υπήρχαν και υφίστανται κάποια προγράμματα που βοηθούσαν προς την κάλυψη των αναγκών των υπηκόων τρίτων χωρών. Ενδεικτικά προγράμματα που ασχολήθηκαν με την ένταξη και την κάλυψη των βασικών αναγκών τους είναι το πρόγραμμα ESTIA¹ και HELIOS.²

2.6.1 Πρόγραμμα ESTIA

Σε μια περίοδο που η μεταναστευτική κρίση που βίωνε η Ελλάδα, το πρόγραμμα ESTIA βοήθησε σημαντικά στην αποσυμφόρηση των Δομών και στη διαχείριση των ισχυρών μεταναστευτικών πιέσεων. Πιο συγκεκριμένα το πρόγραμμα ESTIA 21 ήταν ένα στεγαστικό πρόγραμμα που χρηματοδοτούταν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή (DGHOME) για αιτούντες ασύλου. Οι φορείς υλοποίηση του προγράμματος ήταν το

¹ <https://migration.gov.gr/ris2/filoxenia-aitoynton-asylo/>

²

<https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/>

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου σε συνεργασία με εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές, διεθνείς οργανισμούς που έχουν παράρτημα ή αντιπροσωπεία στην Ελλάδα, σωματεία, αστικές εταιρίες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, παραρτήματα διεθνών οργανώσεων και αλλοδαπών μη κυβερνητικών οργανώσεων στην Ελλάδα, και άλλοι φορείς (ΚΥΑ 270/ 05-02-2021).

Σκοπός του προγράμματος ήταν η εξασφάλιση ενός επαρκούς βιοτικού επιπέδου για τους αιτούντες/αιτούσες διεθνούς προστασίας, μέσω της στέγασης και της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών (π.χ. σίτιση, ψυχοκοινωνική υποστήριξη, κ.α.).

Το πρόγραμμα ολοκληρώθηκε στις 31η Δεκεμβρίου 2022 και αφορούσε τη φιλοξενία των αιτούντων άσυλο σε αστικά διαμερίσματα «ΕΣΤΙΑ», συμβάλλοντας στα χρόνια της μεταναστευτικής κρίσης, στην αντιμετώπιση στεγαστικών αναγκών.

Το πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ» ολοκλήρωσε επιτυχημένα τον στόχο του με την αγαστή συνεργασία 25 εταιρών υλοποίησης, δημοτικών αρχών και μη κυβερνητικών οργανώσεων σε όλη την Ελλάδα, έχοντας φιλοξενήσει από τη μετάβασή του στην ευθύνη του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, πάνω από 90.000 αιτούντες άσυλο. Συνέβαλε καθοριστικά στην αποσυμφόρηση του πληθυσμού των νησιών, καθώς και στην φροντίδα ευπαθών κατηγοριών αιτούντων διεθνή προστασία, όταν η χώρα μας δεχόταν άνευ προηγουμένου μεταναστευτικές πιέσεις.

Το πρόγραμμα «ΕΣΤΙΑ» ξεκίνησε το 2015 με στόχο την αποσυμφόρηση των δομών που υπήρχαν διάσπαρτες σε όλη τη χώρα. Αρχικά, η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες συνεργάστηκε με την ελληνική Κυβέρνηση, την Τοπική Αυτοδιοίκηση και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για την υλοποίηση του προγράμματος Στήριξης Έκτακτης Ανάγκης για την Ένταξη και τη Στέγαση – «ΕΣΤΙΑ», με την συγχρηματοδότηση του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η διαχείριση του προγράμματος στέγασης του «ΕΣΤΙΑ» περιήλθε εξολοκλήρου υπό την ευθύνη των ελληνικών αρχών στο τέλος του 2020, και το πρόγραμμα παροχής οικονομικής βοήθειας την 1η Οκτωβρίου του 2021.

Ο μεγαλύτερος αριθμός διαμενόντων που έχει καταγραφεί ήταν τον Μάιο του 2020, με 22.769 άτομα, σε 4.597 μονάδες στέγασης/διαμερίσματα (25.508 κλίνες) ενώ τον τελευταίο μήνα λειτουργίας του προγράμματος φιλοξενούνταν 1.843 άτομα. Αξίζει να σημειωθεί πως τον Απρίλιο του 2022, όταν και ανακοινώθηκε ο τερματισμός του «ΕΣΤΙΑ», 12.684 άτομα βρίσκονταν στις δομές του προγράμματος.

Το πρόγραμμα έφτασε να μετρά 3.700 διαμερίσματα σε όλη την Ελλάδα με το 60% από αυτά να βρίσκεται εντός της Αττικής. Η σταδιακή μείωση των θέσεων του ΕΣΤΙΑ εντός του 2022, σηματοδότησε την ολοκλήρωση της αναβάθμισης των δομών φιλοξενίας του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου και που απαριθμούν σήμερα 33 δομές φιλοξενίας, που πλέον διαθέτουν την κατάλληλη υποδομή και είναι σε θέση να παράσχουν με επάρκεια όλες τις υπηρεσίες που προβλέπει το ενωσιακό δίκαιο.

Οι παροχές του προγράμματος για τους ωφελούμενους/ες, σύμφωνα με τους νόμους 4686/2020 και 4636/2019, τερματίζονται από την έκδοση της απόφασης αναγνώρισης παροχής καθεστώτος διεθνούς ή επικουρικής προστασίας ή από την έκδοση τελεσίδικης απορριπτικής απόφασης επί της αίτησης διεθνούς προστασίας. Οι ωφελούμενοι υποχρεούνται να αποχωρήσουν από τις θέσεις στέγασης εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την επίδοση σε αυτούς των παραπάνω αποφάσεων. Σε περίπτωση θετικής απόφασης οι επωφελούμενοι έχουν τη δυνατότητα να ενταχθούν στο πρόγραμμα HELIOS, που παρέχει στέγαση σε δικαιούχους διεθνούς προστασίας. Στην επόμενη ενότητα θα αναλυθεί διεξοδικά το πρόγραμμα HELIOS.

Σε περίπτωση όμως, αρνητικής απόφασης, θα ξεκινήσει η διαδικασία επιστροφής των ωφελούμενων στη χώρα τους. Επίσης αν οι ωφελούμενοι παραιτηθούν ρητά από την αίτηση διεθνούς προστασίας, οι παροχές θα τερματιστούν άμεσα από την άσκηση της παραίτησης.³

³ <https://migration.gov.gr/ris2/filoxenia-aitoynton-asylo/>

2.6.2 Πρόγραμμα HELIOS

Το πρόγραμμα HELIOS ξεκίνησε από τον Ιούνιο του 2019 και ολοκληρώθηκε στις 30 Νοεμβρίου 2023. Η συνέχιση όμως του προγράμματος εξαρτάται από τη δυνατότητα συνέχισης της χρηματοδότησης του. Ως ώρας ,όμως η παροχή όλων των υπηρεσιών του προγράμματος HELIOS έχει ανασταλεί από την 1η Ιανουαρίου 2024 μέχρι νεωτέρας και βάση της σχετικής ανακοίνωσης καταβάλλονται προσπάθειες για την ελαχιστοποίηση της διάρκειας αναστολής.⁴

Το πρόγραμμα, για το χρονικό διάστημα που λειτούργησε, υλοποιήθηκε από τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) και στόχευσε στην προώθηση της ένταξης των δικαιούχων διεθνούς προστασίας και δικαιούχων προσωρινής προστασίας στην ελληνική κοινωνία.

Ακολουθώντας συγκεκριμένες ενέργειες, προώθησε την ένταξη των δικαιούχων και όχι μόνο, στην ελληνική κοινωνία μέσα από μαθήματα ένταξης με την αρωγή των Εκπαιδευτικών Κέντρων ένταξης που υπάρχουν σε όλη τη χώρα, με την διεξαγωγή μαθημάτων για την εκμάθηση της Ελληνικής γλώσσας, τον πολιτιστικό προσανατολισμό και την προετοιμασία των επωφελουμένων στην αγορά εργασίας.

2.6.3 Τα Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων

Τα Συμβουλίων Ένταξης Μεταναστών (ΣΕΜ) θεσμοθετήθηκαν για πρώτη φορά με το άρθρο 78 του Ν.3852/2010 , και τροποποιήθηκε με το άρθρο 79 του ν.4555/2018 για να συμπεριφερθεί και ο όρος Προσφύγων, μετονομαζόμενο πια σε Συμβούλια Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων (ΣΕΜΠ)⁵.

4

<https://greece.iom.int/el/hellenic-integration-support-beneficiaries-international-protection-and-temporary-protection-helios>

5

<https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/draseis-koinonikis-entaxis-se-ethniko-epipedo/symmetochi-sta-koina/>

Σκοπός των ΣΕΜΠ είναι η καταγραφή και η επίλυση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες, ως προς την ένταξή τους στην τοπική κοινωνία. Παρουσιάζοντας στα τοπικά δημοτικά συμβούλια τα προβλήματα αυτής της ομάδας του πληθυσμού μπορεί να ενισχυθεί η ομαλή ένταξή τους και παράλληλα η κοινωνική συνοχή του τοπικού πληθυσμού.

Όπως διαφαίνεται η κοινωνική ένταξη επαφίεται στην κρατική πρωτοβουλία, με συνεργασίες με ΜΚΟ, την τοπική αυτοδιοίκηση και τον ιδιωτικό τομέα. Η σχέση του ιδιωτικού τομέα ακολουθεί κυρίως την εργασιακή ένταξη και προσελκύοντας την παράνομη μετανάστευση με αμφίβολες εργασιακές συνθήκες και διαμονής. Ουσιαστικά δε παρέχονται τα ανάλογα εφόδια, ώστε η ένταξή τους να είναι όσο πιο ομαλή γίνεται. Οι όποιες παροχές όπως αναφερθήκαμε παραπάνω όπως της στέγασης, της σίτισης έχουν διάρκεια έως 30 μέρες μετά από την αναγνώριση του καθεστώτος και τερματίζονται άμεσα με την παραίτηση ή την αρνητική έκβαση των υποθέσεων. Μετά το πέρας των τριάντα ημερών οι δικαιούχοι θα πρέπει να εγκαταλείψουν τις Δομές και να αναζητήσουν στέγη και τρόπους βιοπορισμού.

2.6.4 Εγχειρήματα κοινωνικής ένταξης στην πράξη

Όμως και υπό αυτές τις δύσκολες συνθήκες βλέπουμε με δειλά βήματα να συστήνονται εγχειρήματα του τρίτου τομέα, και αποτελούν σημαντικά παραδείγματα εγχειρημάτων όπου απώτερος σκοπός τους είναι η κοινωνική και εργασιακή ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών. Ενδεικτικά θα παρουσιάσουμε εγχειρήματα που δημιουργήθηκαν στην Ελλάδα και στην Ευρώπη.

Αρχικά, θα αναφερθούμε στο «Οικουμενικό Εργαστήριο Προσφύγων ΝΑΟΜΙ» (<https://youbehero.com/gr/cause/naomi>), μια Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία (ΑΜΚΕ) με έδρα τη Θεσσαλονίκη, με στόχο την ενίσχυση των ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού όπως αυτές των μεταναστών και των προσφύγων, αν και αρχικά ξεκίνησε

ως ανθρωπιστική πρωτοβουλία εθελοντών το 2011. Μέσω των δράσεων της, προσφέρει τη δυνατότητα σε υπηκόους τρίτων χωρών να κοινωνικοποιηθούν και να ενσωματωθούν στην ελληνική κοινωνία, προσφέροντας εκπαιδευτικά προγράμματα ραπτικής, επεξεργασίας ενδυμάτων, μαθήματα ελληνικής γλώσσας. Επίσης προσφέρει και εργασία, στο τμήμα παραγωγής ενδυμάτων, σε εργαζόμενους που είναι στη διαδικασία ασύλου ή είναι δικαιούχοι κάποιου καθεστώτος.

Παρόμοια περίπτωση είναι και το Magic Kitchen μια κοινωνική συνεταιριστική επιχείρηση (ΚΟΙΝΣΕΠ), που δραστηριοποιείται στον χώρο της εστίασης. Πρόκειται για ένα συνεργατικό vegan φαγάδικο στο κέντρο της Αθήνας, όπου τα μέλη είναι από την Ελλάδα, την Τουρκία και την Παλαιστίνη.

Άλλο ένα κοινωνικό εγχείρημα που δραστηριοποιείται στο χώρο της κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών είναι η ΚΟΙΝΣΕΠ “Intercultural Steps” (Διαπολιτισμικά Βήματα) (<https://www.interculturalsteps.gr>). Μέσα από τη δράση της, μια ομάδα ατόμων διαφορετικής καταγωγής, ηλικίας και εξειδίκευσης, στοχεύει στη δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ανάπτυξη μιας κουλτούρας διαλόγου και αρμονικής συνύπαρξης, μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση καθώς και να ενισχύσει την αίσθηση του ανήκειν στην ελληνική κοινωνία σε ετερογενή άτομα και κοινότητες.

Λαμβάνοντας υπόψη την μακρόχρονη εμπειρία χωρών της Ευρώπης απέναντι στα ζητήματα ένταξης και μετανάστευσης είναι φρόνιμο να αναφερθούμε σε μερικές πετυχημένες πολιτικές προς την κοινωνική ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών. Η στοχοθεσία αυτών των πολιτικών είναι η χρηστική εκμετάλλευση του χρόνου εντός των δομών για την εκπαίδευση και την προσαρμογή των υπηκόων τρίτων χωρών στις χώρες υποδοχής. Μεγάλη βαρύτητα δίνεται στην εκμάθηση της γλώσσας και στην διαδικασία ένταξης στην αγορά εργασίας ανάλογα τα προσόντα των μεταναστών και τις ανάγκες στις χώρες υποδοχής. Έτσι για παράδειγμα στη Νορβηγία οι μετανάστες που έχουν στην κατοχή τους άδεια παραμονής συμμετέχουν σε ένα διετές, εισαγωγικό, εκπαιδευτικό πρόγραμμα σχετικά με τη νορβηγική κοινωνία, διάρκειας τουλάχιστον 300 ωρών στα νορβηγικά. Παράλληλα οι αιτούντες ασύλου μπορούν να παρακολουθήσουν εντός των δομών μαθήματα νορβηγικών 250 ωρών. Αντίστοιχα και

Διπλωματική Εργασία

στη Γερμανία τα μαθήματα στη γερμανική γίνονται με συγκεκριμένη στόχευση βάση του τομέα εργασίας που θα απασχοληθεί ο υπήκοος τρίτης χώρας, συνδέοντας την εκμάθηση της γλώσσα με τη εργασιακή ένταξη.

Ακόμα και σε τοπικό επίπεδο για την εξοικείωση και την ενημέρωση του τοπικού πληθυσμού, μπορούν να οργανωθούν δράσεις, όπως η «Ζωντανή Βιβλιοθήκη» ([Unjudge someone - The Human Library Organization](#)). Η δράση αυτή που ξεκίνησε από την Δανία και έχει επεκταθεί και στην Ελλάδα. Πρόκειται μια κινητή ζωντανή δανειστική βιβλιοθήκη, που δε δανείζει βιβλία αλλά ανθρώπους «ανθρώπινα βιβλία» που μέσα από τις διηγήσεις τους προσπαθούν να σπάσουν τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα. Μέσα από την δράση αυτή δημιουργείται μια γέφυρα επικοινωνίας μεταξύ των υπηκόων τρίτων χωρών και της τοπικής κοινωνίας, ώστε να εκλείψει ο ρατσισμός και η ξενοφοβία. Γνωρίζοντας η τοπική κοινωνία την προσωπική ιστορία αυτών των ανθρώπων, που για διάφορους λόγους αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους, δύναται να βοηθήσει στην ουσιαστική ενσωμάτωσή τους.

3.Ερευνά - Ερευνητικά ερωτήματα – Επιλογή μεθόδου έρευνας

3.1 Σκοπός της έρευνας

Στη παρούσα εργασία προσπαθούμε να κατανοήσουμε, κατά πόσο μπορεί η ΚΑΟ να βοηθήσει στην κοινωνική ένταξη της ειδικής αυτής ομάδας, των υπηκόων τρίτων χωρών, που διαμένουν στην Ελλάδα. Με τη συμμετοχή των κοινωνικών λειτουργών και γενικά ατόμων, που εργάζονται και έρχονται σε καθημερινή επαφή με την ομάδα αυτή, θα επιχειρηθεί η καταγραφή των απόψεών τους για την διαδικασία ένταξης τους, και την αλληλεπίδραση που υπάρχει μεταξύ των πολιτών τρίτων χωρών και της τοπικής κοινωνίας. Το πεδίο της έρευνάς μας αφορά την Δυτική Ελλάδα που αποτελεί μια αποκεντρωμένη και περιφερειακή περιοχή που θεωρείται ως από τις φτωχότερες περιοχές της Ευρώπης (EUROSTAT, 2018). Μακριά από το κέντρο των αποφάσεων θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε κατά πόσο το θεωρητικό πλαίσιο της ένταξης πραγματώνεται και θα παρουσιάσουμε τις δυσκολίες, τα εμπόδια αλλά και τις ευκαιρίες που αντιμετωπίζουν και κατά πόσο η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί στο πεδίο να βοηθήσει στην κοινωνική ένταξη τους.

3.2 Μέθοδος

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε είναι η ποιοτική συνέντευξη που αφορά τις σε βάθος συνεντεύξεις και αποτελεί ίσως την πιο διαδεδομένη μέθοδο συλλογής/παραγωγής ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων στην ψυχολογική, κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα. Η ποιοτική μέθοδος, στην οποία βασίζονται οι κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, είναι η κατανόηση των φαινομένων και προσδιορίζεται ως περιγραφική ή ερμηνευτική, εστιάζοντας στην κατανόηση της βιωματικής πραγματικότητας των υποκειμένων.

Η ημι-δομημένη συνέντευξη εις βάθος αποτελείται από ένα σύνολο προκαθορισμένων, κατά κάποιον τρόπο, ερωτήσεων και χρησιμοποιείται συχνά από νέους ποιοτικούς μελετητές ώστε να έχουν έναν οδηγό για τα θέματα που θεωρούν ότι είναι σημαντικά

να καλύψουν στο πλαίσιο της συνέντευξης. Χρειάζεται να σημειωθεί εδώ ότι ο συγκεκριμένος τύπος συνέντευξης παρουσιάζει ευελιξία: α) ως προς την τροποποίηση του περιεχομένου των ερωτήσεων ανάλογα με τον ερωτώμενο, β) ως προς την εμβάθυνση σε κάποια θέματα με συμμετέχοντες που κρίνονται κατάλληλοι, γ) ως προς τη σειρά με την οποία τίθενται οι ερωτήσεις και δ) ως προς την πρόσθεση ή αφαίρεση ερωτήσεων ή θεμάτων για συζήτηση (Ισαρη, Πουρκος, 2015).

3.3 Συμμετέχοντες στην έρευνά

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα είναι κοινωνικοί λειτουργοί και διοικητικοί εργαζόμενοι στις Δομές Φιλοξενίας Ανδραβίδας-Κυλλήνης και Πύργου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου, καθώς από Δομές Φιλοξενίας Ανηλίκων που για λόγους εχεμύθειας δεν επιθυμούσαν να παραθέσουν ακριβή στοιχεία των Δομών. Για την τέλεση των συνεντεύξεων με τους κοινωνικούς λειτουργούς των Δομών Ανδραβίδας-Κυλλήνης και Πύργου, χρειάστηκε η έγκριση από τη Διεύθυνση Δομών Νοτίου Ελλάδος Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου. Η έγκριση δόθηκε με την προϋπόθεση να μην γίνει μαγνητοφώνηση των συνεντεύξεων και με τρόπο που δεν θα επηρέαζε την εύρυθμη λειτουργία τους. Έτσι η διεξαγωγή των συνεντεύξεων έγινε εκτός ωραρίου των εργαζομένων, έπειτα από πρόταση της ερευνήτριας η οποία έγινε κατά το πλείστων δεκτό από τους συνεντευξιαζόμενους.

Συγκεκριμένα στην έρευνα συμμετείχαν έξι (6) άτομα, πέντε (5) γυναίκες και ένας (1) άνδρας. Όλοι τους είναι εργαζόμενοι σε δομές φιλοξενίας, κατά την πλειοψηφία τους κοινωνικοί επιστήμονες που δραστηριοποιούνται στο προσφυγικό ζήτημα. Πιο αναλυτικά ήταν όλοι ενήλικες, με μητρική γλώσσα την ελληνική, κάτοχοι πτυχίου κοινωνικού λειτουργού ΑΕΙ και συμμετείχαν στην έρευνα εθελοντικά.

Το κριτήριο επιλογής ήταν κυρίως η δραστηριοποίησή τους στις δομές φιλοξενίας και η καθημερινή επαφή τους με τους πρόσφυγες - υπηκόους τρίτων χωρών, τους καθιστούν γνώστες των δυσκολιών που αντιμετωπίζει αυτή η ειδική ομάδα του πληθυσμού.

3.4 Η διαδικασία της έρευνας

Η έρευνα διεξήχθη δια ζώσης και απομακρυσμένα, με τη χρήση της πλατφόρμας Microsoft Teams και τηλεφωνικά, λόγω της δυσκολίας συναντήσεως με τους συνεντευξιαζόμενους δια ζώσης, καθώς αφορά κυρίως σε απομακρυσμένες Δομές από τον αστικό ιστό, που βρίσκονται Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας και Πελοποννήσου. Η περίοδος του διεξάχθηκαν οι συνεντεύξεις είναι μέσα σε διάστημα δύο μηνών, μεταξύ Νοεμβρίου 2023 και Δεκεμβρίου 2023. Οι συμμετέχοντες ενημερωνόντουσαν αναλυτικά για τη διαδικασία και τον σκοπό της έρευνας και καλούνταν να υπογράψουν έντυπο ενημέρωσης – συναίνεσης για τη έναρξη της διαδικασίας, οπότε διαβεβαιώνεται το απόρρητο των απαντήσεων τους, η διατήρηση της ανωνυμίας τους, καθώς και η δυνατότητα να διακόψουν την συνέντευξη όποια στιγμή το επιθυμούσαν. Ενημερωνόντουσαν επίσης για την μη μαγνητοφώνηση της διαδικασίας, καθώς ήταν, όπως αναφερθήκαμε προηγουμένως, η προϋπόθεσή που όρισε η Διεύθυνση Δομών Νοτίου Ελλάδος Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου για την έγκριση της διαδικασίας.

Στη συνέχεια ξεκινούσε η συνέντευξη, χωρίς κάποιο χρονικό όριο, σε περιβάλλον ηρεμίας και χωρίς εξωτερικές παρεμβολές. Η διάρκεια των συνεντεύξεων ήταν από 40 έως 60 λεπτά, με καταγραφή εγγράφως των απαντήσεων των συνεντευξιαζόμενων, χωρίς τη χρήση μαγνητοφώνου. Στη συνέχεια αποτυπώθηκαν οι απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων και παρουσιάζονται όπως δοθήκαν, χωρίς καμία παρεμβολή ή παρέμβαση του ερευνητή.

3.5 Η μεταγραφή των ερευνητικών ερωτημάτων

1^η Συνέντευξη

Η πρώτη συνέντευξη διεξήχθη δια ζώσης από την κοινωνική λειτουργό Γ.Π σε δομή ασυνόδευτων ανηλίκων. Κατά την έναρξη της συζήτησης η συνεντευξιαζόμενη δεν συναίνεσε στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης και στη δημοσιοποίηση των *Διπλωματική Εργασία*

στοιχείων της, ούτε να δώσει ακριβείς και λεπτομερείς πληροφορίες για τη Δομή, καθώς αφορά Δομή που φιλοξενεί ασυνόδευτα ανήλικα. Έτσι κρατήθηκαν σημειώσεις, απαντήθηκαν όλες οι ερωτήσεις που τέθηκαν μέσα σε μια διεξοδική συζήτηση που κράτησε περίπου μία ώρα. Η Γ.Π. μας ανέφερε ότι είναι κοινωνική λειτουργός ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομή που βρίσκεται στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας. Εργάζεται σε αυτή τη δομή πάνω από 2 έτη. Στη δομή διαμένουν άρρενες, άγαμοι και ηλικίας από 12 ως κάτω από 18 χρονών. Η χώρα/τόπος καταγωγής είναι κυρίως Συρία, Σομαλία, Πακιστάν, Παλαιστίνη, Αίγυπτος, Αφγανιστάν και από χώρες της υπο-Σαχάριας Αφρικής. Όσον αφορά το μορφωτικό επίπεδο είναι κυρίως αναλόγητοι, και μερικοί που έχουν φοιτήσει από 3 ως 6 έτη. Στη περίπτωση των επωφελομένων που προέρχονται από τη Σομαλία, έχουν φοιτήσει σε θρησκευτικό σχολείο.

Προέρχονται από φτωχές οικογένειες. Είναι κυρίως τα μεγαλύτερα από τα τέκνα της οικογένειας και παροτρύνονται από την οικογένειά τους να φύγουν από τη χώρα τους. Υπάρχουν και περιπτώσεις που διώκονται από τη χώρα τους λόγω του σεξουαλικού τους προσανατολισμού.

Σχετικά με την κοινωνική ένταξή τους μας ανέφερε ότι λόγω του απομακρυσμένου σημείου της δομής, δεν υπάρχουν οργανώσεις που μπορούν να βοηθήσουν στην κοινωνική ένταξή τους. Βέβαια έχουν έρθει σε επαφή με έναν τοπικό συνεταιρισμό για την εργασιακή ένταξη των επωφελομένων που είναι στο όριο της ενηλικίωσης.

Επίσης γίνεται εγγραφή στο δημόσιο σχολείο και πραγματοποιούνται διαδικτυακές συναντήσεις με διάφορες ΜΚΟ, όπως το εκπαιδευτικό πρόγραμμα Youth Archive του Junior Achievement Greece (<https://youthachieve.jagreece.org/>) που περιλαμβάνει online εκπαιδεύσεις για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, την σύνταξη βιογραφικών σημειωμάτων και γενικά στην προετοιμασία στην αγορά εργασίας. Εντός της Δομής δεν υπάρχουν προγράμματα για την κοινωνική ένταξη, αλλά υπάρχει συνεργασία με εθελοντές και με άλλες οργανώσεις που βοηθούν στη δυνατότητα της αυτόνομης διαβίωσης, όπως με σεμινάρια μαγειρικής, οικοκυρικών, προσαρμογής στην τοπική κουλτούρα της Ελλάδας και ενημερώσεις για το νομικό πλαίσιο στη χώρα.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν, οι επωφελούμενοι είναι το ζήτημα της γλώσσας, η διαφορετική κουλτούρα, η προσωπικότητα του επωφελουμένου και η διάθεσή του να προσαρμοστεί στην ελληνική κοινωνία. Επίσης αναφέρθηκε ότι στη παροχή της τυπικής εκπαίδευσης στα δημόσια σχολεία, δεν υπάρχουν τάξεις προσαρμογής ή απαραίτητη ενισχυτική διδασκαλία για μαθητές που δεν κατανοούν την γλώσσα και καλούνται οι διαμέμοντες στον ξενώνα ανηλίκων να παρακολουθούν την τυπική εκπαίδευση στην ελληνική.

Δεν είναι εύκολο επίσης για τοπική κοινωνία να αποδεχθεί το διαφορετικό. Το νομικό πλαίσιο για τη μετάβαση από την ανήλικη στην ενήλικη ζωή είναι επίσης προβληματικό, καθώς δεν συνεχίζει η όποια στήριξη ή το πρόγραμμα ένταξης που είχε ως ανήλικος.

Σχετικά με τις έννοιες της κοινωνικής επιχειρηματικότητας δεν έχει πέσει στην αντίληψή της ούτε έχει αναφερθεί με κάτι σχετικό όσα χρόνια ασχολείται με τους διαμένοντες στη δομή. Η μόνη επαφή είναι με ιδιώτες εθελοντές, με ΜΚΟ που ασχολούνται με την κοινωνική ένταξη και με τον τοπικό αγροτικό συνεταιρισμό για την παροχή αμειβόμενης εργασίας. Βέβαια αν πληρούσαν τις προδιαγραφές που αναφέρονται τότε όντως θα βοηθούσαν σημαντικά στην κοινωνική ένταξη.

Μια παρατήρηση που μας εξέφρασε η συνεντευξιαζόμενη είναι ότι πολλοί από τους διαμένοντες δεν επιθυμούν την διαμονή τους στην Ελλάδα, αλλά την μετεγκατάσταση τους σε κάποια χώρα της κεντρικής Ευρώπης, π.χ. Γερμανία. Γι' αυτό, και σε ουκ ολίγες περιπτώσεις εγκαταλείπουν τη Δομή.

2^η Συνέντευξη

Κατά την διαδικασία της δεύτερης συνέντευξης, η συνεντευξιαζόμενη Κ.Α δεν συναίνεσε στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης και στη δημοσιοποίηση των στοιχείων της, ούτε να δημοσιοποιηθούν ακριβείς λεπτομερείς πληροφορίες για τη Δομή, καθώς αφορά ασυνόδευτα ανήλικα. Έτσι και σε αυτή την περίπτωση κρατήθηκαν σημειώσεις και απαντήθηκαν όλες οι ερωτήσεις που τέθηκαν. Η

συνέντευξη έγινε απομακρυσμένα μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας και διήρκησε περίπου 45 λεπτά.

Η Κ.Λ. μας ανέφερε ότι είναι κοινωνική λειτουργός ασυνόδευτων ανηλίκων σε δομή που βρίσκεται στην περιοχή της Δυτικής Ελλάδας. Η εμπειρία της πάνω στο μεταναστευτικό ζήτημα ξεπερνάει τα δέκα έτη, εκτός από τη Δομή που εργάζεται την τρέχουσα περίοδο. Στη δομή διαμένουν ανήλικα αγόρια ηλικίας από 8 έως 18 ετών. Ο μεγαλύτερος πληθυσμός προέρχεται από Αφγανιστάν, Πακιστάν, υπο-σαχάρια Αφρική, Συρία και Αίγυπτο. Μεμονωμένες περιπτώσεις που διαμένουν στη δομή είναι από Μογγολία, Μπαγκλαντές και Ινδία.

Τα περισσότερα από αυτά έχουν φοιτήσει τις πρώτες τάξεις του σχολείου (1^ο βήθμια εκπαίδευση), αλλά υπάρχουν και αναλφάβητα. Προέρχονται από άπορες οικογένειες κυρίως από το Πακιστάν και βιοπορίζονταν με καταναγκαστική εργασία. Οι προερχόμενοι από το Αφγανιστάν φιλοξενούνται από συγγενείς. Υπάρχουν και κάποιες περιπτώσεις που προέρχονται από εύπορες οικογένειες και αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τη χώρα τους λόγω πολέμου (Σύριοι) και λόγω της επικράτησης των Ταλιμπάν (Αφγανοί, Πακιστανοί).

Σχετικά με την κοινωνική ένταξή τους και τα εκπαιδευτικά προγράμματα ένταξης εντός της Δομής μας ανέφερε ότι η εκπαίδευση που τελείται εντός της Δομής που εργάζεται, είναι υπό το πλαίσιο της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης. Εντός της Δομής διδάσκονται την ελληνική και την αγγλική γλώσσα, με μεγαλύτερο ενδιαφέρον για την αγγλική, καθώς θεωρούν ότι θα είναι χρήσιμο εργαλείο όταν ώστε φθάσουν στον τελικό τους προορισμό να είναι πιο εύκολη η προσαρμογή τους εκεί. Σε μεγάλο ποσοστό οι ανήλικοι που διέμειναν στο παρελθόν στη δομή επιθυμούσαν την τάχιστα μετακίνησή τους σε κάποια χώρα της Κεντρικής Ευρώπης. Στο παρελθόν υπήρχε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για τη παρακολούθηση των μαθημάτων. Επίσης υπήρχε η συνεργασία με κοινωνικά φροντιστήρια, και κυρίως ενισχυτική διδασκαλία από τα παιδικά χωριά SOS.

Υπάρχουν και κάποιες μικρές επιχειρήσεις που θέλουν να βοηθήσουν στην ένταξη των παιδιών όπως τα φροντιστήρια ξένων γλωσσών με υποτροφίες για την εκμάθηση π.χ. γερμανικών.

Στην Πάτρα υπάρχει και η Κίνηση Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/στριών (<https://kinisiyperaspisis.blogspot.com/>) που δραστηριοποιείται σχετικά. Επίσης με τη χρήση των κοινωνικών δικτύων βρίσκουν εργασία για την αποστολή χρημάτων στην οικογένεια που είναι πίσω στη χώρα τους. Υπάρχουν και συμβουλευτικές ΜΚΟ που παρέχουν για παράδειγμα διαδικτυακά σεμινάρια για Barista σε τουριστικές επιχειρήσεις.

Τα κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζουν εντοπίζονται στη λειτουργία στο σχολείο και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας. Θα πρέπει να υπάρχει σχετική υποστήριξη καθώς υπάρχει άλλη αντιμετώπιση όταν συνοδεύονται από υπάλληλους της δομής και αλλιώς όταν λειτουργούν μεμονωμένα.

Άλλο σοβαρό θέμα που αντιμετωπίζουν είναι η έλλειψη γλωσσικής επικοινωνίας και η ξενοφοβία. Επίσης η πρόσβαση στην εργασία, και το νομικό πλαίσιο. Δεν έχουν τη δυνατότητα να ξεπεράσουν και να στοχοθετήσουν στο παραπάνω, αλλά έχουν μάθει να ζουν κατώτερα των δυνατοτήτων τους, χωρίς προσδοκίες για ανέλιξη. Υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις, με παιδιά που σπουδάζουν.

Σχετικά με την επαφή τους με την κοινωνική επιχειρηματικότητα οι περισσότεροι εργάζονταν σε οικογενειακές επιχειρήσεις, χωρίς να σχετίζονται με την κοινωνική επιχειρηματικότητα.

Η μόνη επαφή που έχει γίνει είναι με κοινωνικές οργανώσεις που βοηθούν τα παιδιά κατά την ενηλικίωσή τους για την σύνταξη βιογραφιών και με εκπαιδευτικό τρόπο για την βοήθεια εύρεσης εργασίας.

Στην ερώτηση για την επιρροή των κοινωνικών εγχειρημάτων σχετικά με την κοινωνική ένταξη μας ανέφερε ότι θα ήταν πολύ καλό να συμβεί κάτι αντίστοιχο, ώστε να εκπαιδευτούν και να μάθουν για να συσταθεί κάτι δικό τους και να μην εξαρτώνται από άλλους, όπως για παράδειγμα ένα συνεταιριστικό εστιατόριο

(Κοιν.Σ.Επ.) που δημιουργήθηκε από μετανάστες που βρίσκεται στην Αθήνα, το Magic Kitchen (<https://magickitchenofexarcheia.com/el/>).

3^η Συνέντευξη

Η τρίτη συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με κοινωνικό λειτουργό που εργάζεται στη Δομή Ανδραβίδας -Κυλλήνης στο Νομό Ηλείας. Για τη δυνατότητα τέλεσης της συγκεκριμένης συνέντευξης χρειάστηκε η επικοινωνία με τον Διοικητή της Δομής Κυλλήνης και στη συνέχεια να κατατεθεί σχετικό αίτημα στην Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης που διαχειρίζεται τις συγκεκριμένες δομές. Έτσι η Διεύθυνση Δομών Νοτίου Ελλάδος Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου παραχώρησε την έγκριση για τη διαδικασία της συνέντευξης με την προϋπόθεση της μη μαγνητοφώνησης της.

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε απομακρυσμένα και δεν ξεπέρασε τα τριάντα λεπτά στη διάρκειά της. Αφού παρουσιάστηκε από την ερευνήτρια ο σκοπός της έρευνας και η διαδικασία που πρόκειται να ακολουθηθεί, η συνεντευξιαζόμενη απάντησε στις ερωτήσεις που τέθηκαν και αυτές καταγραφθήκαν μόνο γραπτώς.

Αρχικά αναφέρθηκε η ιδιότητα με την οποία η Ε.Γ. έρχεται σε επαφή με αυτή την ομάδα πληθυσμού, ως EUAA(European Union Agency for Asylum) Reception Assistant-Διοικητικό Προσωπικό, συνδράμοντας στην εξυπηρέτησή τους ως προς την επικοινωνία με τις Υπηρεσίες Ασύλου (συνεντεύξεις, ΔΑΔΠ, αποφάσεις κλπ), την Αστυνομία (Τμήμα Διαβατηρίων για την έκδοση ΑΔΕΤ και Διαβατηρίων), έκδοση διοικητικών εγγράφων κτλ.

Τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των επωφελουμένων που διαμένουν στη Δομή είναι ηλικίας από 0- 70 ετών κυρίως οικογένειες, με τους άντρες να υπερτερούν σε σχέση με τις γυναίκες. Οι χώρες προέλευσης είναι κυρίως Ιράκ, Συρία, Σουδάν, Παλαιστίνη, Αφγανιστάν. Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο κατά κύριο λόγο έχουν παρακολουθήσει την βασική εκπαίδευση.

Σχετικά με την κοινωνική ένταξη τους και την ενσωμάτωση στην τοπική κοινωνία, κατά κύριο λόγο εργάζονται σε χωράφια ντόπιων ως εργάτες γης. Εκπαιδευτικά

προγράμματα ένταξης εντός της δομής δεν προσφέρονται. Υπάρχουν κάποια χρηματοδοτούμενα από ΕΣΠΑ εκπαιδευτικά προγράμματα εκτός δομής, που μπορούν αν το επιθυμούν να τα παρακολουθήσουν.

Τα θέματα που κυρίως αντιμετωπίζουν είναι η δυσκολία στην επικοινωνία (έλλειψη διερμηνείας) και οι πολιτισμικές διαφορές. Πιο συγκεκριμένα, στην περίπτωση κατά την οποία μεταβαίνουν σε δημόσιες υπηρεσίες προκειμένου να εξυπηρετηθούν αντιμετωπίζουν διαφορετική μεταχείριση, όταν συνοδεύονται από ελληνικής καταγωγής συνοδό σε σχέση με την μετάβασή τους εκεί δίχως συνοδό. Επίσης, όταν υπάρχει έλλειψη διερμηνείας δυσκολεύονται να αναζητήσουν εργασία όπως και να μετακινηθούν (υπάρχει μεγάλη ανάγκη ατομικής μετακίνησής τους διότι η Δομή είναι εκτός αστικού ιστού), αντιμετωπίζοντας κάποιες φορές ρατσισμό αλλά και ξενοφοβία.

Επίσης ένα άλλο ζήτημα που θέτουν είναι η καθυστέρηση στις διαδικασίες ασύλου καθώς επιθυμούν άμεσα την ολοκλήρωση των διαδικασιών, ιδιαίτερα οι οικογένειες που έχουν αναγνωριστεί με το καθεστώς του πρόσφυγα, ώστε να λάβουν ταξιδιωτικά έγγραφα από το ελληνικό κράτος και να μεταφερθούν σε χώρες της Κεντρικής Ευρώπης όπως η Γερμανία.

Στην ερώτηση αν γνωρίζουν σχετικά με εγχειρήματα ΚΑΟ, αναφέρθηκε ότι δεν έχουν έρθει σε επαφή με κάποια κοινωνική επιχείρηση τέτοιου είδους. Εξ όσων έχουν αντιληφθεί, υπάρχει κοινωνικό φαρμακείο από το οποίο προμηθεύεται δωρεάν φάρμακα το προσωπικό του ιατρικού φορέα της δομής, ο ΕΟΔΥ (Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας).

Κατά την άποψη της τα εγχειρήματα που λειτουργούν με τους όρους της ΚΑΟ θα μπορούσαν να βοηθήσουν αρκετά στην ένταξη και ενσωμάτωση των προσφύγων. Αλλά προς το παρόν δεν υπάρχει κάτι ανάλογο.

4^η Συνέντευξη

Με τον ίδιο τρόπο διεξήχθη και η συνέντευξη με τους κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται στη Δομή Πύργου. Όπως και στη Δομή Ανδραβίδας Κυλλήνης για τη δυνατότητα τέλεσης της συγκεκριμένης συνέντευξης χρειάστηκε η επικοινωνία με τον *Διπλωματική Εργασία*

Διοικητή της Δομής Πύργου και η έγκριση από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης που διαχειρίζεται και τη συγκεκριμένη δομή. Έτσι η Διεύθυνση Δομών Νοτίου Ελλάδος Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου επέτρεψε την διεξαγωγή της συνέντευξης με τους κοινωνικούς επιστήμονες της Δομής, με την προϋπόθεση της μη μαγνητοφώνησης της.

Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε απομακρυσμένα με τη χρήση της πλατφόρμας Microsoft Teams και δεν ξεπέρασε την μία ώρα στη διάρκειά της, με την συμμετοχή και των τριών κοινωνικών λειτουργών. Αφού παρουσιάστηκε από την ερευνήτρια ο σκοπός της έρευνας και η διαδικασία που πρόκειται να ακολουθηθεί, οι συνεντευξιζόμενοι απάντησαν από κοινού στις ερωτήσεις που τέθηκαν και αυτές καταγραφήκαν μόνο γραπτώς.

Οι συνεντευξιζόμενοι είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί Ν.Α., Δ.Κ. και Μ.Α., δύο γυναίκες και ένας άνδρας, υπάλληλοι της Δομής με σχέση Ιδιωτικού Δικαίου Ορισμένου Χρόνου και υπάγονται στην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου. Η εργασιακή εμπειρία τους στη Δομή είναι λίγος μήνες από το καλοκαίρι του 2023, αλλά έχουν ασχοληθεί στο παρελθόν με το προσφυγικό ζήτημα.

Οι ομάδες πληθυσμού που διαμένουν στη Δομή αφορούν μονογονεϊκές ή μονήρεις γυναίκες, θύματα έμφυλης βίας, trafficking, σεξουαλικής, ψυχολογικής και σωματικής βίας. Υποθέσεις με ψυχιατρικά προβλήματα και ευαλωτότητες εγκυμονούσες κτλ.

Οι ηλικίες όσων διαμένουν, εξαιρουμένων των συνοδευόμενων ανήλικων τέκνων, είναι από 18 ετών έως 50. Οι χώρες προέλευσης είναι Σομαλία, Παλαιστίνη, Συρία, Καμερούν, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, Σιέρρα Λεόνε, Γκάμπια και Αιθιοπία. Όσον αφορά την εκπαίδευσή τους οι περισσότερες είναι απόφοιτες δημοτικού. Σε μια μόνο περίπτωση στον καιρό που λειτουργεί η Δομή υπήρξε υπήκοος Συρίας που φοιτούσε σε Πανεπιστήμιο της Κύπρου αλλά δεν ολοκλήρωσε τις σπουδές της, χωρίς να έχει αναφερθεί ο λόγος.

Όσον αφορά την διαδικασία κοινωνικής ένταξης αναφέρθηκε ότι υπάρχει η συνεργασία με το ΚΕΘΕΑ(Κέντρο Θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων) για έξι μήνες με το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου για τη δυνατότητα εκμάθησης ελληνικών. Επίσης το καλοκαίρι εθελοντικά μια καθηγήτρια ελληνικών παρείχε μαθήματα διαδικτυακά για τις ενήλικες που διαμένουν στη Δομή. Η δράση αυτή διήρκησε για 2 μήνες.

Εντός της Δομής λειτουργεί βρεφονηπιακός σταθμός. Επίσης λειτουργεί και Νηπιαγωγείο υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας και με τη συμμετοχή υπαλλήλου της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής και Ταυτοποίησης του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου. Για τις τάξεις του δημοτικού και γυμνασίου παρακολουθούν τα μαθήματα κανονικά σε σχολείο της περιοχής.

Εντός της δομής έχει αρχίσει συνεργασία με την ΜΚΟ “Solidarity Now” (<https://www.solidaritynow.org/>) με την καθημερινή προετοιμασία των μαθητών για την επόμενη μέρα στο σχολείο, ένα είδος βοηθητικής διδασκαλίας. Δεν υπάρχει κάποια συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση. Υπάρχουν όμως δράσεις όπως bazar για την ενίσχυση των διαμενόντων και δωρεές σε ρουχισμό και τρόφιμα.

Κάποιες ωφελούμενες με την ολοκλήρωση της παρουσίας τους στη Δομή, συνεχίζουν να διαμένουν στη περιοχή του Πύργου, αφού έχουν βρει εργασία και στέγαση, προσαρμοζόμενες στη τοπική κοινωνία.

Όσον αφορά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν αυτό που θεωρούν ότι είναι το κυριότερο θέμα είναι αυτό της γλώσσας και της αδυναμίας άμεσης επικοινωνίας. Υπάρχει μεγάλη δυσκολία στην επικοινωνία ιδιαίτερα στα σομαλικά. Επίσης ένα άλλο σημαντικό ζήτημα είναι στην ελλιπή ιατρική περίθαλψη, καθώς το Νοσοκομείο του Πύργου δεν έχει κάποιες ειδικότητες και αναγκάζονται οι επωφελούμενες με δικά τους έξοδα να μετακινούνται σε Νοσοκομεία των Πατρών.

Κατά το χρονικό διάστημα που οι κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται στη Δομή, δεν έχει αναφερθεί από καμία επωφελούμενη κάποια ενασχόληση με κοινωνικά εγχειρήματα είτε στη χώρα τους είτε στην Ελλάδα. Κύριος λόγος είναι ο ρόλος της *Διπλωματική Εργασία*

γυναίκας και η κουλτούρα που έχουν από τις χώρες καταγωγής όπου ωθούνται στην δημιουργία οικογένειας και σε πολλές περιπτώσεις εξωθούνται σε εξαναγκαστικούς γάμους.

Στην ερώτηση κατά πόσο θα μπορούσαν να βοηθήσουν, τα κοινωνικά εγχειρήματα στην κοινωνική ένταξη τους, και οι τρεις απαντήσαν καταφατικά ότι δηλαδή θα βοηθούσε πολύ στην ένταξή τους στην τοπική κοινωνία και γενικά στον βιοπορισμό τους. Στη περιοχή του Πύργου όμως, δεν υπάρχουν σχετικά παραδείγματα, αλλά είναι γνώστες επιτυχημένων πρωτοβουλιών στην περιοχή των Αθηνών και της Θεσσαλονίκης, όπως για παράδειγμα το «Οικουμενικό Εργαστήριο Προσφύγων ΝΑΟΜΙ» που βοηθούν τους πρόσφυγες με ανθρωπιστική βοήθεια ,αλλά και με δραστηριότητες που βοηθούν στην ένταξή τους. Αν κάτι αντίστοιχο λειτουργούσε και στον Πύργο είναι σίγουρο ότι η ένταξη των επωφελουμένων που μένουν στη Δομή θα ήταν πιο ομαλή.

5^η Συνέντευξη

Τέλος, μας δόθηκε η δυνατότητα να επικοινωνήσουμε τηλεφωνικά με την κοινωνική λειτουργό Π.Κ. που εργάζεται στη δομή ημιαυτόνομης διαβίωσης στο «Πρόγραμμα Διαβίωσης Νέων 18+» υπό την εποπτεία της ΜΚΟ ΜΕΤΑδραση στην Καλαμάτα (<https://metadrasi.org/>) . Κατά την έναρξη της συζήτησης η συνεντευξιαζόμενη δεν συναίνεσε στην μαγνητοφώνηση της συνέντευξης και στη δημοσιοποίηση των στοιχείων της. Έτσι κρατήθηκαν σημειώσεις, απαντήθηκαν όλες οι ερωτήσεις που τέθηκαν μέσα σε μια διεξοδική συζήτηση που κράτησε περίπου 45 λεπτά.

Η Π.Κ. μας ανέφερε ότι είναι κοινωνική λειτουργός σε πρόγραμμα υποστήριξης ασυνόδευτων ανηλίκων ημιαυτόνομης διαβίωσης 18+ της ΜΚΟ Μετάδρασης που ξεκίνησε τη λειτουργία της στην Καλαμάτα το 2018.

Οι ηλικίες των διαμενόντων είναι από 18+ έως 21 ετών και είναι αποκλειστικά για άρρενες. Οι εθνικότητες των διαμενόντων είναι κυρίως Πακιστάν , Αφγανιστάν, Γκάμπια, Συρία ανάλογα με τις ανάγκες. Το μορφωτικό τους επίπεδο είναι από 0-2 έτη φοίτησης και κυρίως αναλφάβητοι.

Αποτελεί προϋπόθεση για την ένταξή τους στο πρόγραμμα της ημιαυτόνομης διαβίωσης της ΜΕΤΑδραση, να παρακολουθούν τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Στην Καλαμάτα δεν υπάρχει τάξη υποδοχής και αναγκαστικά παρακολουθούν τις τάξεις του Λυκείου. Η ενισχυτική διδασκαλία γίνεται κυρίως από εθελοντές. Για τους κάτω από 18 ετών υπάρχει εντός της δομής φροντιστής που παρέχει βοήθεια στην ελληνική γλώσσα. Επίσης παρακολουθούν το σχολείο δεύτερης ευκαιρίας στο Γυμνάσιο, χωρίς βέβαια να υπάρχει σχετικό πρόγραμμα ένταξης για τους επωφελομένους. Τέλος υπάρχει συνεργασία με το Αντιρατσιστικό Στέκι Καλαμάτας για ενισχυτική διδασκαλία στην ελληνική γλώσσα από εθελοντές.

Το κυριότερο θέμα που αντιμετωπίζουν είναι το γλωσσικό. Αυτό τους εμποδίζει στην παρακολούθηση των μαθημάτων στο σχολείο καθώς δεν καταλαβαίνουν τη χρησιμότητα της εκπαίδευσης σε μία γλώσσα που δεν καταλαβαίνουν με αποτέλεσμα να μην παρακολουθούν τα μαθήματα και να μένουν από απουσίες. Δεν μπορούν να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του σχολείου και γενικά της εκπαίδευσης, για την εύρεση εργασίας και τη ευκαιρία κοινωνικοποίησης μέσα από τη λειτουργία του σχολείου και την επαφή τους για την εκμάθηση της ελληνικής κουλτούρας. Ένα άλλο θέμα είναι η αντίληψη της προσωπικής υγιεινής λόγω διαφορετικής νοοτροπίας. Η δυσκολία εύρεσης εργασίας, επειδή δε μιλάνε την ελληνική γλώσσα και λόγω διαφορετικής νοοτροπίας, δεν μπορούν να κατανοήσουν τις έννοιες της απασχόλησης σε συγκεκριμένες ώρες, του οχταώρου και γενικά των υποχρεώσεων του εργαζομένου. Επίσης η έλλειψη γνώσης και αυτοπεποίθησης τους οδηγεί στις περισσότερες περιπτώσεις σε εσφαλμένα συμπεράσματα ότι αντιμετωπίζονται από την τοπική κοινωνία με ρατσισμό.

Δεν έχει έρθει σε επαφή κάποιο κοινωνικό εγχείρημα με τη Δομή. Ούτε είχαν συμμετάσχει στη χώρα τους σε κάποια μορφή συνεταιρισμού. Οι οικογένειες τους είναι κυρίως αγροτικές και κτηνοτροφικές οικογένειες. Οπότε η Δομή δεν έχει έρθει σε επαφή με κάποιο εγχείρημα ΚΑΟ, και ούτε οι ίδιοι οι επωφελούμενοι έχουν ασχοληθεί με κάτι σχετικά είτε εδώ είτε στη χώρα τους.

Σίγουρα μπορεί να βοηθήσει στην κοινωνική τους ένταξη η λειτουργία ενός εγχειρήματος και η ενασχόληση τους μέσα σε αυτό.

Η συνεντευξιαζόμενη σημείωσε έρθει σε επαφή στο παρελθόν με κάποια Ευρωπαϊκά Προγράμματα σχετικά με την εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά δεν ευδοκίμησε η συνεργασία. Όπως έχουμε αναφερθεί ήδη παραπάνω η μόνη συνεργασία είναι με το αντιρατσιστικό στέκι στην Καλαμάτα.

3.6 Ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν από την διεξαγωγή των συνεντεύξεων

Αφού καταγράψαμε τις ημιδομημένες συνεντεύξεις θα προσπαθήσουμε να αξιολογήσουμε τα δεδομένα που καταγράψαμε. Κατηγοριοποιώντας τα δεδομένα μας μπορούν να αναλυθούν βάση των αρχικών ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν στους εργαζομένους και τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Χωρίζοντας τα τμήματα των συνεντεύξεων με βάση την απόδοση του νοήματος από τα ερευνητικά ερωτήματα, μπορούμε να αποδώσουμε το νόημα του ερευνητικού υλικού, δίνοντας μια σύντομη περιγραφή των τμημάτων που απορρέουν από τις συνεντεύξεις. Έτσι παραθέτουμε τις κάτωθι ενότητες με περιγραφή όλων των ερευνητικών ερωτημάτων που τέθηκαν κατά τη διάρκεια των συνεντεύξεων.

Ιδιότητα των συνεντευξιαζόμενων

Η πρώτη ερώτηση που τέθηκε ήταν η ιδιότητα με την οποία οι συνεντευξιαζόμενοι έρχονται σε επαφή με τους υπηκόους τρίτων χωρών. Η πλειονότητα ήταν κοινωνικοί λειτουργοί εκτός από μία περίπτωση που ήταν διοικητική υπάλληλος της EUAA (European Union Agency for Asylum). Οι μισοί είχαν εργασιακή εμπειρία πάνω από 2 έτη, ενώ κάποιοι μόνο λίγους μήνες. Κατά την παρουσίαση της έρευνας από την ερευνήτρια, χρειάστηκε να παρουσιάσει τη θεωρία της ΚΑΟ με παραδείγματα καθώς δεν είχαν προσωπική εμπειρία αλλά γνώριζαν για την ύπαρξη εγχειρημάτων σε μεγάλες πόλεις όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη, χωρίς άλλες λεπτομέρειες.

Κοινωνικά χαρακτηριστικά των διαμενόντων στις Δομές και σε ξενώνες

Η ηλικιακή διακύμανση είναι από νεογέννητα έως 70 ετών και η πλειονότητά τους άνδρες. Οι δομές διαχωρίζονται ανάλογα με την ευαλωτότητα των επωφελουμένων καθώς σε διαφορετικές δομές διαμένουν οι ασυνόδευτοι ανήλικοι κάτω των 18 ετών, σε άλλη δομή στο ηλικιακό φάσμα των 18+ έως 21 όπως ο ξενώνας ημι-αυτόνομης διαμονής στην Καλαμάτα, και σε διαφορετική Δομή οι μονογονεϊκές ή μονήρεις γυναίκες με θέματα ευαλωτότητας όπως θύματα έμφυλης βίας, trafficking, σεξουαλικής, ψυχολογικής και σωματικής βίας.

Στο σύνολό τους οι διαμένοντες στις Δομές προέρχονται από χώρες της υπο-Σαχάριας Αφρικής, τη Συρία, το Αφγανιστάν, το Πακιστάν, Παλαιστίνη, την Αίγυπτο, το Ιράκ, το Ιράν. Όσον αφορά το μορφωτικό τους επίπεδο κατά κύριο λόγο έχουν παρακολουθήσει στις πρώτες τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ σε μεγάλο ποσοστό είναι αναλφάβητοι. Κυρίως προέρχονται από τα φτωχότερα στρώματα της κοινωνίας στη χώρα τους, με τις οικογένειές τους να απασχολούνται στον αγροτικό και στον κτηνοτροφικό τομέα. Βέβαια υπάρχουν και οι περιπτώσεις που λόγω των εμπόλεμων συρράξεων εγκατέλειψαν την χώρα τους, όπως οι υπήκοοι της Συρίας.

Εκπαιδευτικά προγράμματα ένταξης που λειτουργούν εντός των Δομών

Η εκπαίδευση που τελείται στις δομές είναι στο πλαίσιο της τυπικής και άτυπης εκπαίδευσης. Πιο συγκεκριμένα στις δομές που διαμένουν ανήλικα είναι υποχρεωτική η παρακολούθηση των εκπαιδευτικών μαθημάτων στα Δημόσια σχολεία, στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια βαθμίδα. Μόνο στη Δομή Πύργου λειτουργεί εντός

της δομής βρεφονηπιακός σταθμός και Νηπιαγωγείο υπό την εποπτεία του Υπουργείου Παιδείας. Σε μια που φιλοξενεί ασυνόδευτα ανήλικα διδάσκονται ελληνικά και αγγλικά. Αναφέρθηκε ότι στα δημόσια σχολεία δεν υπάρχουν τάξεις ένταξης των μαθητών που προέρχονται από τρίτες χώρες, πράγμα που κάνει πολύ δύσκολη την παρακολούθηση και την κατανόηση των μαθημάτων.

Εντός των δομών δεν υπάρχουν συγκεκριμένα προγράμματα που αφορούν την κοινωνική ένταξη, αλλά υπάρχουν μεμονωμένες κινήσεις εθελοντών και συνεργασίες με οργανώσεις, ΜΚΟ όπως το ΚΕΘΕΑ, η Solidarity Now , τα παιδικά χωριά SOS , και δράσεις όπως το Youth Archive που παρέχουν συμβουλευτικά σεμινάρια επαγγελματικού προσανατολισμού, μαθήματα ελληνικών, αγγλικών, γερμανικών, αυτόνομης διαβίωσης, μαγειρικής, οικοκυρικών, προσαρμογής στην τοπική κουλτούρα της Ελλάδας και ενημερώσεις για το νομικό πλαίσιο στη χώρα.

Τα κυριότερα προβλήματα που έχουν εντοπιστεί, όσον αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση

Από κοινού σε όλες τις συνεντεύξεις που διενεργήθηκαν το πιο σημαντικό ζήτημα που αποτυπώθηκε είναι αυτό της γλωσσικής επικοινωνίας. Εκτός από τη δυσκολία της εκμάθησης της ελληνικής, υπάρχει αντικειμενική δυσκολία στην επικοινωνία των κοινωνικών λειτουργών και των εργαζομένων της δομής με τους επωφελούμενους. Αν και παρέχεται διερμηνεία με εντεταλμένους συνεργάτες, η κάλυψη των αναγκών σε τόσες διαφορετικές γλώσσες εμποδίζει την διεκπεραίωση και τον πιο απλών καθημερινών ζητημάτων. Επίσης παρατηρείται η έλλειψη διάθεσης από τους επωφελουμένους να μάθουν την ελληνική γλώσσα, μιας και σε πολλές περιπτώσεις

Διπλωματική Εργασία

θεωρούν την διαμονή τους στην Ελλάδα προσωρινή και αποσκοπούν στην άμεση μετάβασή τους σε χώρες της κεντρικής Ευρώπης. Η διαπίστωση αυτή καταγράφηκε από κοινωνική λειτουργό που εργάζεται σε δομή φιλοξενίας ασυνόδευτων ανηλίκων, αλλά και από την συνεντευξιαζόμενη της Δομής Ανδραβίδας -Κυλλήνης.

Άλλο ένα θέμα που αναφέρθηκε σε όλες τις συνεντεύξεις είναι η δυσκολία προσαρμογής των υπηκόων τρίτων χωρών στην ελληνική κοινωνία, στην διαφορετική νοοτροπία της χώρας που έχουν ζητήσει την προστασία και η έλλειψη διάθεσής προσαρμογής σε αυτήν. Όπως αναφέρθηκε συγκεκριμένα δεν έχουν τη διάθεση και τη δυνατότητα να ξεπεράσουν τους εαυτούς τους, αλλά έχουν μάθει να ζουν χωρίς τη δυνατότητα ανέλιξης. Δεν μπορούν να κατανοήσουν τη χρησιμότητα του σχολείου και γενικά της εκπαίδευσης, για την εύρεση εργασίας, τη δυνατότητα κοινωνικοποίησης μέσα από τη λειτουργία του σχολείου για την εκμάθηση της ελληνικής κουλτούρας.

Επισημάνθηκε επίσης, η αντιμετώπιση που λαμβάνουν όταν επισκέπτονται δημόσιους ή και ιδιωτικούς φορείς μεμονωμένα, σε σχέση με τη συνοδεία με υπαλλήλους των δομών. Η ξενοφοβία είναι εμφανής, καθώς η τοπική κοινωνία δυσκολεύεται να αποδεχθεί το διαφορετικό. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι σε μια συνέντευξη αναφέρθηκε ότι δεν υπάρχει κάποια συνεργασία με την τοπική αυτοδιοίκηση, για την προσαρμογή της συγκεκριμένης ομάδας ατόμων στην τοπική κοινωνία. Οι όποιες δράσεις για την οικονομική και κοινωνική ενίσχυσή τους γίνεται με την οργάνωση από εθελοντές bazaars, δωρεές σε ρούχα και τρόφιμα.

Η δυσκολία κατανόησης της ελληνικής νομοθεσίας για την διαδικασία ασύλου και η πρόσβασής τους στην αγορά εργασίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι περισσότερες δομές

Διπλωματική Εργασία

βρίσκονται μακριά από τον αστικό ιστό, ιδιαίτερα στην επαρχία. Έτσι και στην περίπτωση που καταφέρουν να βρουν εργασία υπάρχει δυσκολία στην μετακίνηση προς αυτήν. Επίσης έχει καταγραφεί ότι λόγω της διαφορετικής νοοτροπίας, δεν μπορούν να κατανοήσουν τις έννοιες της απασχόλησης σε συγκεκριμένες ώρες, του οχταώρου και γενικά των υποχρεώσεων του εργαζομένου. Ως αποτέλεσμα είναι η απομάκρυνσή τους από αυτή.

Τέλος, αναφέρθηκε ότι η όποια παροχή και προστασία εκχωρείται ιδιαίτερα στα ασυνόδευτα ανήλικα που φιλοξενούνται στις αντίστοιχες Δομές, τερματίζεται με την ενηλικίωσή τους. Το νομικό πλαίσιο για τη μετάβαση από την ανήλικη στην ενήλικη ζωή ολοκληρώνεται, καθώς δεν συνεχίζει η όποια στήριξη ή το πρόγραμμα ένταξης που είχε ως ανήλικος, και αποχωρούν από τις Δομές.

Η επαφή των υπηκόων τρίτων χωρών με την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας

Οι κοινωνικοί λειτουργοί και οι εργαζόμενοι των δομών, ρωτήθηκαν αν οι επωφελούμενοι που διέμεναν/διαμένουν στις δομές έχουν απασχοληθεί ή είναι γνώστες της κοινωνικής επιχειρηματικότητας σε οποιαδήποτε μορφή. Η απάντηση σε όλες τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν ήταν αρνητική, καθώς οι περισσότεροι από αυτούς εργαζόντουσαν σε οικογενειακές επιχειρήσεις, ήταν αγρότες ή κτηνοτρόφοι. Αξίζει όμως να σημειωθεί η απάντηση που δόθηκε από τους κοινωνικού λειτουργούς της Δομής Πύργου, που διαμένουν μονογονεϊκές ή μονήρεις γυναίκες, καθ' ότι ο ρόλος της γυναίκας και η κουλτούρα που έχουν από τις χώρες καταγωγής τους, τους ωθεί στην δημιουργία οικογένειας και σε πολλές περιπτώσεις εξωθούνται σε εξαναγκαστικούς γάμους, και όχι για την εύρεση εργασίας και απασχόλησης.

Κοινωνικά εγχειρήματα και Δομές

Η επαφή των κοινωνικών εγχειρημάτων με τις δομές είναι μηδαμινή, καθώς σε λίγες μόνο περιπτώσεις, αναφέρθηκε ένα κοινωνικό φαρμακείο, που συνεργάζεται με τον ιατρικό φορέα της Δομής Κυλλήνης και ένας συνεταιρισμός για τη πρόσληψη επωφελομένου. Οι κοινωνικές οργανώσεις που βοηθούν τα παιδιά κατά την ενηλικίωσή τους για την σύνταξη βιογραφικών και με εκπαιδευτικό τρόπο για την βοήθεια εύρεσης εργασίας με εθελοντικό προσανατολισμό, δεν πληρούν τις προϋποθέσεις για να ενταχθούν σε εγχειρήματα ΚΑΟ. Επίσης όπως έχει αναφερθεί και προηγουμένως υπάρχει έντονη εθελοντική δράση είτε με δωρεές είτε με μαθήματα από μεμονωμένους πολίτες και από κινήματα, όπως το Αντιρατσιστικό Στέκι στην Καλαμάτα και η Κίνηση Μεταναστών στην Πάτρα.

Κοινωνικά Εγχειρήματα και Κοινωνική Ένταξη

Όλοι οι συνεντευξιαζόμενοι θεωρούν θετική την διαδικασία της ένταξης των πολιτών τρίτων χώρων μέσα από την ενεργοποίηση των κοινωνικών εγχειρημάτων. Θα ήταν πολύ καλό να συμβεί κάτι αντίστοιχο, ώστε να εκπαιδευτούν και να μάθουν για να συσταθεί κάτι δικό τους και να μην εξαρτώνται από άλλους, το οποίο θα βοηθούσε πολύ στην ένταξή τους στην τοπική κοινωνία και γενικά στον βιοπορισμό τους.

Κατά την διαδικασία των συνεντεύξεων μας ανέφεραν και σχετικά επιτυχημένα παραδείγματα που γνωρίζουν όπως το «Οικουμενικό Εργαστήριο Προσφύγων NAOMI» που βοηθούν τους πρόσφυγες με ανθρωπιστική βοήθεια αλλά και με δραστηριότητες που

βοηθούν στην ένταξή τους και ένα συνεταιριστικό εστιατόριο από μετανάστες που βρίσκεται στην Αθήνα, το Magic Kitchen. Αν στην πράξη λειτουργούσαν αντίστοιχα εγχειρήματα είναι σίγουρο ότι η ένταξη των επωφελουμένων θα ήταν πιο ομαλή.

4.Συζήτηση-Συμπεράσματα

Η παρούσα εργασία προσπαθεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την θέση της ΚΑΟ στην διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών στην Ελλάδα. Εστίασαμε την ερευνά μας σε μια περιοχή που δεν βρίσκεται κοντά στα μεγάλα αστικά κέντρα της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, αλλά βρίσκεται μακριά από τα κέντρα των αποφάσεων. Μέσα από τη συγκεκριμένη έρευνα προσπαθούμε να αντιληφθούμε την επιρροή της ΚΑΟ και κατά πόσο μπορεί να είναι εφικτή η συμβολή της στην κοινωνική ένταξη των πολιτών τρίτων χωρών, μεταναστών και προσφύγων.

Για να μπορέσουμε να βγάλουμε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με την επιρροή της ΚΑΟ στην κοινωνική ένταξη, διεξαγάγαμε συνεντεύξεις με εργαζομένους και κοινωνικούς λειτουργούς που εργάζονται σε οργανωμένες Δομές του Υπουργείου, σε Δομές Φιλοξενίας ανηλίκων και σε μία δομή ημιαυτόνομης διαβίωσης 18+, ατόμων δηλαδή που έρχονται σε καθημερινή επαφή και έχουν τη δυνατότητα να παρέχουν πληροφορίες για τα ζητήματα που τους απασχολούν και με τις αγωνίες τους. Στις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν συμμετείχαν έξι εργαζόμενοι, όπως έχουμε ήδη αναφερθεί, μια μικρή ομάδα ανθρώπων που εμπλέκονται στα ζητήματα που αφορούν την καθημερινότητα των διαμενόντων στις Δομές και στην προετοιμασία τους για την κοινωνική ενσωμάτωσή τους. Σχετικά με την κοινωνική τους ένταξη θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε και να αποτυπώσουμε τις διαδικασίες που ακολουθούνται, με την κρατική μέριμνα, με τη συμβολή των διαφόρων τοπικών και όχι μόνο οργανώσεων και τη θέση που έχει η ΚΑΟ σε αυτή τη διαδικασία.

4.1 Συμπεράσματα της έρευνας

Η εμπειρία των κοινωνικών λειτουργών για τα ζητήματα που έχουν σχέση με το προσφυγικό και το μεταναστευτικό είναι εμφανής. Η πολυετής ενασχόληση τους με τους διαμένοντες στις Δομές, μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τα ζητήματα και τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν αυτοί οι άνθρωποι σε μία χώρα που δεν γνωρίζουν τη γλώσσα και η οποία έχει μια εντελώς διαφορετική κουλτούρα από τη δική τους. Έτσι μας δόθηκε η δυνατότητα, μέσα από τη διαδικασία των ημιδομημένων συνεντεύξεων, να διερευνήσουμε θέματα που αφορούν το μορφωτικό και κοινωνικό υπόβαθρο των επωφελουμένων, και την προοπτική αυτών των ανθρώπων για ενσωμάτωσή τους στην ελληνική κοινωνία, ιδιαίτερα στην τοπική κοινότητα που διαμένουν. Είναι σημαντικό, όμως να τονίσουμε ότι οι περισσότεροι από τους διαμένοντες στις οργανωμένες δομές βλέπουν την Ελλάδα, όχι ως τον τελικό προορισμό τους, αλλά μια αναγκαστική στάση του ταξιδιού τους.

Ακόμα όμως και αν επιθυμούν την μόνιμη διαμονή τους στην Ελλάδα έρχονται αντιμέτωποι με σημαντικά εμπόδια, όπως αυτό της γλώσσας, της διαφορετικής κουλτούρας, του περίπλοκου νομικού πλαισίου και της εύρεσης εργασίας καθώς οι δομές όπου διαμένουν βρίσκονται μακριά από τα κοινωνικά και εργασιακά δίκτυα των μεγάλων αστικών κέντρων. Το ζήτημα της γλώσσας είναι αλληλένδετο με την εργασιακή και κοινωνική ένταξη, καθώς είναι ο συνδετικός κρίκος επικοινωνίας με την τοπική κοινωνία και την δυνατότητα ενσωμάτωσης σε αυτή.

Η αντιμετώπιση που έχουν από την τοπική κοινωνία είναι σχετικά διχαστική. Κάποιοι ενισχύουν και βοηθούν μέσα από δράσεις και bazaar, για τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους. Δεν είναι λίγες όμως και οι περιπτώσεις που έχουν έρθει αντιμέτωποι

με ξενοφοβικές και ρατσιστικές αντιδράσεις από τοπικούς φορείς, δημόσιες υπηρεσίες και μεμονωμένα άτομα ιδιαίτερα όταν δεν συνοδεύονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς των δομών.

Εντός των δομών η διαδικασία της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών ακολουθεί την Εθνική Στρατηγική του έχει ήδη χαραχθεί από το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, δίνοντας βαρύτητα στην εκπαιδευτική διαδικασία που παρέχεται από την τυπική εκπαίδευση. Η διαδικασία όμως αυτή ενέχει κάποιες δυσκολίες, καθώς η εκπαιδευτική διαδικασία δεν είναι προσαρμοσμένη στις ιδιαιτερότητες των υπηκόων τρίτων χωρών. Παράλληλα, φαίνεται να μην είναι πάντα, σε θέση να κατανοήσουν τη λειτουργικότητα και τη χρηστικότητα της εκπαιδευτικής διαδικασίας, με αποτέλεσμα να απομακρύνονται από αυτήν. Η διαδικασία προσαρμογής τους, εντός του σχολικού περιβάλλοντος, χωρίς την χρήση της μητρικής τους γλώσσας, δυσκολεύει την προσαρμογή των εκπαιδευομένων, καθώς ιδιαίτερα στην περιφέρεια που λειτουργούν οι δομές, δεν υπάρχουν ειδικές τάξεις ένταξης των μαθητών που προέρχονται από τρίτες χώρες. Αποτέλεσμα αυτών των δυσκολιών, όπως αναφέρονται από τους κοινωνικούς λειτουργούς, είναι η έλλειψη ενδιαφέροντος, η απομάκρυνση των εκπαιδευόμενων από το σχολικό περιβάλλον, και από την ευκαιρία της κοινωνικοποίησης τους μέσα σε αυτό. Προβλήματα αντιμετωπίζονται και εντός των δομών με την έλλειψη διερμηνέων στις γλώσσες τους, για τις καθημερινές ανάγκες και την επικοινωνία τους με τους κοινωνικούς λειτουργούς.

Μια σημαντική παρατήρηση που απορρέει από την έρευνά μας είναι ότι η Εθνική Στρατηγική της Κοινωνικής ένταξης αφορά κυρίως τους υπηκόους τρίτων χωρών που βρίσκονται υπό την διαδικασία της εξέτασης των αιτήσεων ασύλου. Έτσι ένα

σημαντικό θέμα που ανακύπτει μέσα από την έρευνα μας είναι διακοπή της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και των υπόλοιπων παροχών, με την υποχρέωση των αναγνωρισμένων προσφύγων να εγκαταλείψουν τις οργανωμένες δομές μέσα στην χρονική διάρκεια των 30 ημερών από την χορήγηση του καθεστώτος. Επίσης παρατηρείται καθυστέρηση της συμμετοχής των επωφελουμένων στη διαδικασία της εργασιακής ένταξης, καθώς η δυνατότητα πρόσβασης στην εργασία δίνεται μετά από το πρώτο εξάμηνο της υποβολής αίτησης ασύλου, ωθώντας με αυτό τον τρόπο στην εύρεση εργασίας χωρίς ασφαλιστική κάλυψη. Έτσι χωρίς ουσιαστικά εφόδια και την υποστήριξη από το κράτος, καλούνται προς αναζήτηση εργασίας και στέγης.

Εκτός όμως από την περίπτωση των αναγνωρισμένων που καλούνται να εγκαταλείψουν τις οργανωμένες δομές, αντίστοιχο θέμα αντιμετωπίζουν και οι ασυνόδετοι ανήλικοι που είναι όριο της ενηλικίωσης. Όπως αναφέρθηκε από τους κοινωνικούς λειτουργούς των δομών που φιλοξενούν ασυνόδετα ανήλικα, θα πρέπει με την ενηλικίωση των παιδιών να εγκαταλείψουν το χώρο διαμονής ακόμα και στις περιπτώσεις που δεν έχει ολοκληρωθεί η εκπαιδευτική διαδικασία. Αν και υπάρχουν δομές ημιαυτόνομης διαβίωσης για τα πρώτα χρόνια της ενήλικης ζωής ανά την επικράτεια, δεν βοηθούν οι συνεχείς μετακινήσεις στην ολοκλήρωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης και στην κοινωνική τους ένταξη.

Όσον αφορά τη σχέση και τη γνώση των εργαζόμενων και των κοινωνικών λειτουργών με την έννοια της ΚΑΟ δεν ήταν τόσο επαρκείς, καθώς έπρεπε να γίνει κατά την διάρκεια των συνεντεύξεων μια εμπειριστατωμένη περιγραφή της θεωρίας με την αναφορά σχετικών παραδειγμάτων που λειτουργούν στην Ελλάδα από την ερευνήτρια.

Υπήρχαν όμως και κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι που γνώριζαν για την ΚΑΟ και

παρουσίασαν κάποια επιτυχημένα εγχειρήματα με μέλη υπηκόους τρίτων χωρών όπως για παράδειγμα το Magic Kitchen, μια Κοιν.Σ.Επ. στο χώρο της εστίασης.

Όπως και να έχει ο χρόνος διαμονής των υπηκόων τρίτων χωρών στις οργανωμένες δομές έγκειται στην επιδοματική κυρίως πολιτική για την διαδικασία της ένταξης και παροχής εφοδίων, που όμως διακόπτονται με την ολοκλήρωση του ασύλου είτε με θετική είτε με αρνητική έκβαση. Όπως αναφερθήκαμε και στα προηγούμενα κεφάλαια, τα προγράμματα ESTIA και HELIOS παρείχαν τη δυνατότητα στους αιτούντες ασύλου, αλλά και στους αναγνωρισμένους πρόσφυγες να διαμείνουν σε διαμερίσματα υπό την αιγίδα αυτών των προγραμμάτων καλύπτοντας επαρκώς τις ανάγκες τους μέσω της στέγασης και της παροχής υποστηρικτικών υπηρεσιών ώστε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες σε μια ξένη χώρα. Αυτά όμως τα προγράμματα θεωρήθηκε από το Υπουργείο ότι ολοκλήρωσαν τον σκοπό τους και τερματίστηκε η χρηματοδότησή τους.

Τη σκυτάλη για την κοινωνική ένταξη μετά την αποχώρηση των υπηκόων τρίτων χωρών από τις οργανωμένες δομές, βάση της εθνικής στρατηγικής, συνεχίζεται από την τοπική αυτοδιοίκηση και τα κέντρα ένταξης των μεταναστών των δήμων. Ως το 2021 συστάθηκαν σε έντεκα δήμους Κέντρα ένταξης μεταναστών με την προοπτική να αυξηθεί αυτός ο αριθμός σε τριάντα ως το 2027⁶. Η πλειονότητα αυτών των κέντρων βρίσκονται στα μεγάλα αστικά κέντρα, και η λειτουργία τους είναι κυρίως συμβουλευτική.

⁶ Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα: Τα περιθώρια στενεύουν, Ιούλιος 2021

4.2 ΚΑΟ και Κοινωνική ένταξη

Η ΚΑΟ μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά στην ανεξαρτησία των πολιτών από την κρατική αιγίδα, αλλά και να τους προστατέψει από την ανασφάλεια της ελεύθερης αγοράς. καθώς μέσα από τη συσπείρωση των ανθρώπων που αντιμετωπίζουν τα ίδια προβλήματα, μπορούν να εδραιωθούν στη τοπική κοινωνία ισότητα. Οι οργανωμένες δομές μπορούν να συντελέσουν στην ενσωμάτωση των πολιτών τρίτων χωρών μέσα από τις αρχές που προάγει η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία. Μέσα σε αυτές μπορούν να δομηθούν οι προϋποθέσεις για να αναπτυχθούν οι έννοιες της αλληλοβοήθειας, της αλληλεγγύης συνδράμοντας στο συλλογικό όφελος και στην αντιμετώπιση των κοινών προβλημάτων. Τα βασικά θεμέλια για την επίτευξη και την ανάπτυξη των εγχειρημάτων υπό την ΚΑΟ βρίσκονται μέσα στις Δομές, καθώς υπάρχει ήδη ένας κοινός προβληματισμός, ένας κοινός στόχος των υπηκόων τρίτων χωρών που δεν είναι άλλο από την εργασιακή ένταξη τους και ενσωμάτωσή τους στην τοπική κοινωνία.

Για τη σύσταση εγχειρημάτων ΚΑΟ από τους υπηκόους τρίτων χωρών θα πρέπει να πληρούνται μια σειρά από προϋποθέσεις, όπως η ελεύθερη βούληση τους για να ενασχοληθούν. Όπως έχει ήδη αναφερθεί οι περισσότεροι πολίτες τρίτων χωρών θεωρούν την Ελλάδα ως ένα θάλαμο αναμονής για τον τελικό τους προορισμό που δεν είναι άλλος από τις χώρες της κεντρικής, κυρίως Ευρώπης. Ακόμα και σε αυτό το διάστημα παραμονής τους στην Ελλάδα μπορεί να αξιοποιηθεί με την εκμάθηση και την ενασχόληση τους με τις έννοιες της ΚΑΟ, καθώς μπορούν να ενισχυθεί το εισόδημά τους, να κοινωνικοποιηθούν και να δικτυωθούν με την τοπική κοινωνία.

Στις περιπτώσεις που οι υπηκόων τρίτων χωρών θεωρούν ότι ο τελικός προορισμός τους είναι η Ελλάδα και επιθυμούν την κοινωνική ένταξη, η ΚΑΟ μπορεί να αποτελέσει εφόδιο για την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, και την σταδιακή ενσωμάτωση τους στην τοπική κοινωνία. Μέσα όμως από την έρευνα που διεξαγάγαμε ανακύπτουν σημαντικά ζητήματα που θα πρέπει οι ίδιοι οι υπήκοοι τρίτων χωρών να αντιμετωπίσουν που έχουν να κάνουν με την εργασιακή τους ένταξη και την κάλυψη των βασικών αναγκών. Οι ίδιοι δεν είναι καθόλου εξοικειωμένοι με την έννοια της ΚΑΟ, αλλά ούτε οι εργαζόμενοι στις Δομές, όπως φάνηκε από τις συνεντεύξεις, έχουν την απαραίτητη γνώση ώστε να καθοδηγήσουν τους διαμένοντες στις Δομές στη σύσταση εγχειρημάτων που εντάσσονται στον τρίτο τομέα.

Στην εθνική στρατηγική της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών δεν αναφέρεται η προώθηση του τρίτου τομέα και της κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Όλο το πλαίσιο της Εθνικής Στρατηγικής για την κοινωνική ενσωμάτωση των υπηκόων τρίτων χωρών επαφίεται στη λειτουργία των οργανωμένων Δομών της Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής του ΥΠΜΑ για την περίοδο που διαμένουν και όχι τόσο στην προετοιμασία τους για την ελεύθερη αγορά όταν αναγκάζονται να τις εγκαταλείψουν.

4.3 Προτάσεις

Σε μία περίοδο που οι παγκόσμιες εξελίξεις και η οικονομική δυσπραγία ωθεί τις κοινωνίες προς αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων για την επίλυση σημαντικών ζητημάτων σε θέματα διαβίωσης ο τρίτος τομέας δείχνει τον δρόμο προς αυτή την κατεύθυνση. Το πεδίο όμως υλοποίησης βρίσκεται στα πρώιμα στάδιά του στην

Ελλάδα, ιδιαίτερα στις περιοχές μακριά από τα μεγάλα αστικά κέντρα, που η γνώση και η εμπειρία σε κοινωνικά εγχειρήματα είναι σχετικά ελλείπει.

Όπως είδαμε η έρευνά, μας έδωσε κάποια μικρή εικόνα για τον τρόπο που στις οργανωμένες δομές σχεδιάζεται και υλοποιείται η κοινωνική ένταξη των διαμενόντων σε αυτές. Για πιο ασφαλή συμπεράσματα όμως θα μπορούσε να διεξαχθεί μια πιο ενδελεχή έρευνα με μεγαλύτερο δείγμα από τούς ίδιους τους υπηκόους τρίτων χωρών που διαμένουν εντός των Δομών, αλλά και αυτούς που συμμετέχουν ήδη σε κάποια κοινωνική επιχείρηση. Έτσι θα μπορούμε να αντιληφθούμε καλύτερα τη διαδικασία που χρειάζεται να ακολουθηθεί για την ενίσχυση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας με στόχο την κοινωνική ένταξη, και να αναδειχθούν οι δυσκολίες που αντιμετωπίστηκαν κατά την υλοποίηση εγχειρημάτων.

Από όποια οπτική και αν το βλέπαμε, αυτό που ίσως θα βοηθούσε ουσιαστικά είναι η προώθηση μέσα από τις οργανωμένες Δομές της ΚΑΟ, με την εκπαίδευση του προσωπικού και την κατάρτιση μέσα από εκπαιδευτικά σεμινάρια των διαμενόντων παραθέτοντας παραδείγματα από επιτυχημένες κοινωνικές επιχειρήσεις. Επίσης είναι σημαντική η στήριξη της πολιτείας σε εγχειρήματα στις ΚΑΟ μέσα από τη συνεργασία των Υπουργείων Μετανάστευσης και Ασύλου, και του Υπουργείου Κοινωνικής Συνοχής και Οικογένειας.

Στη παρούσα εργασία μπορέσαμε να δούμε μέσα από την παρατήρηση και την εμπειρία των εργαζομένων των Δομών πώς αντιλαμβάνονται οι υπήκοοι των τρίτων χωρών την ένταξη τους στην ελληνική κοινωνία και τα θέματα που αντιμετωπίζουν.

Βέβαια η διαδικασία ενσωμάτωσης είναι αμφίδρομη. Δεν αφορά μόνο τους υπηκόους τρίτων χωρών αλλά και την τοπική κοινωνία.

Στόχος από εδώ και πέρα θα είναι η εφαρμογή των καλών πρακτικών και η ενίσχυση της ΚΑΟ σε θέματα που αίρουν τον κοινωνικό αποκλεισμό όλων των ευάλωτων ομάδων, συμπεριλαμβανομένου και των υπηκόων τρίτων χωρών, που έφυγαν από τη χώρα τους υπό συνθήκες αβεβαιότητας και ανασφάλειας, προσδοκώντας την βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους.

Βιβλιογραφία

Αδάμ, Σ. (2012). Κοινωνική οικονομία, εργασιακή ένταξη και κοινωνικός αποκλεισμός: η εμπειρία των ΚΟΙ.Σ.Π.Ε. στην Ελλάδα (Διδακτορική διατριβή). Διαθέσιμο από: Εθνικό Αρχείο Διδακτορικών Διατριβών

Αδάμ, Σ. (2016). Κοινωνική οικονομία, εργασιακή ένταξη και κοινωνικός αποκλεισμός: η αναγκαιότητα αλλαγής παραδείγματος (σελ. 346-361). Στο *Διαδρομές Κοινωνικής Εργασίας*, Δ.Π.Θ./Μοτίβο Εκδοτική

Dimitriadi, A., & Sarantaki, A. M. (2018). The refugee 'crisis' in Greece: politicisation and polarisation amidst multiple crises. *CEASEVAL Research of the Common European Asylum System, 11*.

Επιχειρώ.(2022, Νοέμβριος 15) Magic Kitchen: Το φαγητό είναι τρόπος επικοινωνίας που τους ενώνει όλους!. *Επιχειρώ-Η επιχειρηματικότητα στο προσκήνιο*. Ανακτήθηκε από <https://www.epixeiro.gr/article/383404>

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2008, *Η Κοινωνική Οικονομία στην Ευρωπαϊκή Ένωση 2008*, ανακτήθηκε από https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/a_ces11042-2012_00_00_tra_etu_el.pdf?fbclid=IwAR1yFI9qQccPPrl646SYqiX06hTSVFXwN7fOy6Uzu6WKZ12ik5lgGJmPS1Q

Ευρωπαϊκή επιτροπή (2010) *ΕΥΡΩΠΗ 2020 Στρατηγική για έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη* Βρυξέλλες, Ανακτήθηκε από : <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020>

European Asylum Support Office (2018) *Προϋποθέσεις χορήγησης διεθνούς προστασίας (Οδηγία 2011/95/EE)*. Ανακτήθηκε από https://euaa.europa.eu/sites/default/files/qip-ja_el.pdf

European Commission (2013), *The Social Business Initiative of the European Commission*. Retrieved on 12th June 2015 from

http://ec.europa.eu/internal_market/publications/docs/sbi-brochure/sbi-brochure-web_en.pdf.

European Parliament, European Parliamentary Research Service (2019), *The migration issue*. Ανακτήθηκε απο:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI\(2019\)635542_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635542/EPRS_BRI(2019)635542_EN.pdf)

Eurostat, *Annual asylum statistics* (2023). Ανακτήθηκε από :

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Annual_asylum_statistics#Almost_1_million_asylum_applicants_in_2022

Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων Νο. 2545, Τόμος 189, Σελ. 137 (1951), Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Ανακτήθηκε από:
<https://www.unhcr.org/gr/wp-content/uploads/sites/10/2018/01/04-symvasiprotokollo.pdf>

Ίσαρη Φ. & Πουρκός Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών www.kallipos.gr

Καβουλάκος, Κ. Ι., & Γριτζάς, Γ. (2015). *Εναλλακτικοί Οικονομικοί και Πολιτικοί Χώροι*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών- Κάλλιπος. Ανακτήθηκε από:

https://courses.eap.gr/pluginfile.php/120602/mod_resource/content/1/%CE%9A.%20%CE%9A%CE%B1%CE%B2%CE%BF%CF%85%CE%BB%CE%AC%CE%BA%CE%BF%CF%82%2C%20%CE%93.%20%CE%93%CF%81%CE%B9%CF%84%CE%B6%CE%AC%CF%82%2C%20%282015%29_%CF%83%CE%B5%CE%BB.%2076-87.pdf

ΚΥΑ 472687/21.12.21, Παράβολα κάθε μεταγενέστερης της πρώτης αίτησης από αιτούντα διεθνούς προστασίας' και λοιπά θέματα, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Β' 6246/27.12.21)

Λαπατσιώρας, Σ. (2022). *Οικονομική Θεωρία και Κοινωνική Οικονομία* - Ένα περίγραμμα βασικών εννοιών. Στο Γ. Ζαϊμάκης, & Ε. Νικολαΐδης (Επιμ.), *Μελέτες για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Προσεγγίσεις, προκλήσεις, εφαρμογές*.

Ηράκλειο: Μπαμιάκης Αντ. Τυποεκδοτική. Ανακτήθηκε από:
<https://sociology.soc.uoc.gr/ekaeke/?p=1117>

Λεοντίσης Β., Τσαγκρώνη Β., Βοσινάκης Γ., Γεροδήμος Ρ., Δημοπούλου Δ., Καρυώτης Γ., Σκλεπάρης Δ. (2020), *Συγκριτική Ανάλυση Ένταξης Μεταναστών και Προσφύγων στην Ελλάδα Προσωπικές Εμπειρίες, Βέλτιστες Πρακτικές, Προτάσεις Πολιτικής*, διαΝΕΙσις Οργανισμός έρευνας & ανάλυσης. Ανακτήθηκε από:
https://www.dianeosis.org/wp-content/uploads/2020/01/immigration_report_final.pdf

Νικολόπουλος, Τ. Καπογιάννης, Δ. (2013). «*Κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία: κοινά χαρακτηριστικά, αρχές και κριτήρια για την εννοιολογική οριοθέτησή της*» στο *Εισαγωγή στην Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. Το Μετέωρο βήμα μιας δυνατότητας*, Αθήνα: Εκδόσεις των Συναδέλφων. σελ. 19-50.

Νόμος 4019/2011, Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις. Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 216/30-09-2011)

Νόμος 4368/2016, Μέτρα για την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου και άλλες διατάξεις, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 21/21.2.2016)

Νόμος 4430/2016, Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α' 205/31-10-2016)

Ντούλια, Θ. (2015). *Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα: μία δυναμική προοπτική ενάντια στην οικονομική κρίση*. Αθήνα: Εκδόσεις Οσελότος

Π.Δ. 80/2006, Παροχή προσωρινής προστασίας σε περίπτωση μαζικής εισροής εκτοπισθέντων αλλοδαπών, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α 82/14.04.2006)

Π.Δ. 77/2023, Σύσταση Υπουργείου και μετονομασία Υπουργείων – Σύσταση, κατάργηση και μετονομασία Γενικών και Ειδικών Γραμματειών – Μεταφορά αρμοδιοτήτων, υπηρεσιακών μονάδων, θέσεων προσωπικού και εποπτευόμενων φορέων, Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας (ΦΕΚ Α'130/27-6-2023)

Περιοδικό "Κοινωνική Οικονομία" 2015 , *Οι διεθνείς Συνεταιριστικές Αρχές* Τόμος 5 Ανακτήθηκε από http://isem-journal.blogspot.com/2015/07/blog-post_31.html

Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας (2021).*Περιφερειακό Πρόγραμμα Ανάπτυξης Περιφέρειας Δυτικής Ελλάδας 2021-2025*. Ανακτήθηκε από: http://www.opengov.gr/pde/wp-content/downloads/2021/04/ppa_dytikhs_ell_04_2021.pdf

Σουλτάνη, Ο. (2018). Ιστορικό Πλαίσιο των Μεταναστευτικών και Προσφυγικών Ροών στην Ευρώπη και την Ελλάδα. *Αθήνα: Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet–Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών*.

Σπυράτου Ν. & Ρούσσου Μ. (2021), *Ευρωπαϊκή χρηματοδότηση για την ένταξη μεταναστών και προσφύγων στην Ελλάδα: Τα περιθώρια στενεύουν* , NEF <https://www.rescue.org/sites/default/files/2021-07/The%20clock%20is%20ticking%20OIRC%20CG%20report%20final%20GR.pdf>

Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο (12-2023) <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2023/12/20/the-council-and-the-european-parliament-reach-breakthrough-in-reform-of-eu-asylum-and-migration-system/>

Συνεταιρισμοί και Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα (2013), Διεθνής Οργανισμός Βιομηχανικών Συνεταιρισμών και Συνεταιρισμών Προσφοράς Υπηρεσιών και

Βιοτεχνών

Ανακτήθηκε

από:

<https://kalo.gov.gr/wp-content/uploads/2018/03/CICOPA-ILO-%CE%A3%CF%85%CE%BD%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%B9%CF%81%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CE%AF-%CE%BA%CE%B1%CE%B9-%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%9F%CE%B9%CE%BA%CE%BF%CE%BD%CE%BF%CE%BC%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%95%CE%BB%CE%BB%CE%AC%CE%B4%CE%B1-2013.pdf>)

Υπ. Αρ. 131036/4-3-2022 απόφασης του Υπουργού Μετανάστευσης και Ασύλου, Εφαρμογή προσωρινής προστασίας του π.δ. 80/2006 λόγω μαζικής εισροής εκτοπισθέντων από Ουκρανία (ΑΔΑ:ΡΠ1146ΜΔΨΟ-Ω14)

Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του καθεστώτος των προσφύγων*, 6η ελληνική έκδοση: Αθήνα 2009

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου (2022), Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη, Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ανακτήθηκε από <https://migration.gov.gr/wp-content/uploads/2022/09/%CE%95%CE%B8%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%A3%CF%84%CF%81%CE%B1%CF%84%CE%B7%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%88%CE%BD%CF%84%CE%B1%CE%BE%CE%B7-%CE%99%CE%B1%CE%BD%CE%BF%CF%85%CE%AC%CF%81%CE%B9%CE%BF%CF%82-2022.pdf>

Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, Ελληνική Πολιτική Ένταξης Ανακτήθηκε από : <https://migration.gov.gr/migration-policy/integration/politiki-entaxis-se-ethniko-epiedo>

Χαλιάπα, Α. (2009). *Η ενσωμάτωση των μεταναστών στην Ελλάδα: η προβληματική της δεύτερης γενιάς* (Doctoral dissertation), Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών. Τμήμα Γεωγραφίας.

Ιστοσελίδες

Achieve του Junior Achievement Greece (<https://youthachieve.jagreece.org/>)

Magic Kitchen (<https://magickitchenofexarcheia.com/el/>)

Κίνηση Υπεράσπισης Δικαιωμάτων Προσφύγων και Μεταναστών/στριών
<https://kinisiyperaspisis.blogspot.com/>

ΜΚΟ “Solidarity Now” (<https://www.solidaritynow.org/>)

ΜΚΟ μεταδραση <https://metadrasi.org/>

Οικουμενικό Εργαστήριο Προσφύγων ΝΑΟΜΙ» <https://naomi.gr/>

Παράρτημα Α: Ερωτηματολόγιο

Ερωτηματολόγιο σε κοινωνικούς επιστήμονες και εργαζομένους εντός των Δομών που φιλοξενούνται υπήκοοι τρίτων χωρών

Ερώτηση 1^η

Με ποια ιδιότητα έρχεστε σε επαφή με αυτή την ομάδα πληθυσμού;

Ερώτηση 2^η

Ποια είναι τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των επωφελουμένων που διαμένουν στη Δομή που απασχολείτε; (Ηλικία, Φύλο, χώρα καταγωγής, μορφωτικό επίπεδο κτλ)

Ερώτηση 3^η

Σχετικά με την κοινωνική ένταξη τους και την ενσωμάτωση στην τοπική κοινωνία, τί έχετε παρατηρήσει ως ώρας; Υπάρχουν εκπαιδευτικά προγράμματα ένταξης εντός της Δομής;

Ερώτηση 4^η

Ποια είναι τα κυριότερα προβλήματα που έχετε εντοπίσει, όσον αφορά την κοινωνική ενσωμάτωση;

Ερώτηση 5^η

Γνωρίζετε αν από τους διαμένοντες στη δομή ,υπάρχουν και κάποιοι που γνωρίζουν την έννοια της κοινωνικής επιχειρηματικότητας ή να έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε κάποιο κοινωνικό εγχείρημα; Αν ναι, μπορείτε να μας αναφέρετε κάποιο;

Ερώτηση 5^η

Κατά πόσο θεωρείτε ότι οι επωφελούμενοι μπορούν να ωφεληθούν μέσω της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, στην κοινωνική ενσωμάτωσή τους; Είναι διατεθειμένοι να δραστηριοποιηθούν σε εγχειρήματα, που θα βοηθήσουν στην κοινωνική ενσωμάτωσή τους;

Ερώτηση 6^η

Έχετε έρθει σε επαφή με κάποια κοινωνική επιχείρηση που να ασχολείται με την κοινωνική ενσωμάτωση των Υπηκόων Τρίτων Χωρών; Αν ναι με ποια;

Παράρτημα Β : Έντυπο συναίνεσης – συγκατάθεσης

Έντυπο Συγκατάθεσης Συμμετοχής σε Έρευνα

κατόπιν Ενημέρωσης Τίτλος
έρευνας:

Υπεύθυνη έρευνας
Ιδιότητα

Τηλέφωνο
E-mail
Επιβλέπων καθηγητής
E-mail και τηλέφωνο επιβλέποντα
καθηγητή

Η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην ομαλή κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών
Μανίκα Αλεξάνδρα
Μεταπτυχιακή φοιτήτρια ΠΜΣ Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου
6936009484
std520815@ac.eap.gr
Αλεξόπουλος Γεώργιος
yiorgos.alexopoulos@ac.eap.gr
6977 903874

Αγαπητέ/ή,

Ονομάζομαι Μανίκα Αλεξάνδρα και είμαι φοιτήτρια του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου.

Σας προσκαλώ να λάβετε συμμετοχή στην έρευνα για τη διπλωματική εργασία με θέμα «**Η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην ομαλή κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών**»

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να αναδείξει και να παρουσιάσει κατά πόσο μπορεί, η κοινωνική και αλληλέγγυα οικονομία, να συμβάλει στην ένταξη των υπηκόων τρίτων.

Για τον λόγο αυτόν θα διενεργηθούν συνεντεύξεις με ανθρώπους που εργάζονται σε Δομές που διαμένουν οι υπήκοοι τρίτων χωρών και σε φορείς κοινωνικής επιχειρηματικότητας. **Οι συνεντεύξεις θα έχουν διάρκεια περίπου μισή ώρα και θα ηχογραφηθούν μόνο εφόσον συναινέσετε σε αυτό.**

Παρακαλώ να διαβάσετε το παρόν «Έντυπο Συγκατάθεσης Κατόπιν Ενημέρωσης» και να υπογράψετε στο τέλος εάν συμφωνείτε με τη συμμετοχή σας στην έρευνα.

ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όλες οι πληροφορίες που αντλούμε μέσω της έρευνας είναι ΕΜΠΙΣΤΕΥΤΙΚΕΣ. Οποιοσδήποτε πληροφορίες αποκτηθούν μέσω της παρούσας έρευνας και οι οποίες θα μπορούσαν να σας ταυτοποιήσουν προσωπικά, θα παραμείνουν απόρρητες και θα αποκαλυφθούν μόνο με την άδειά σας.

Σε περίπτωση που τα αποτελέσματα της έρευνας δημοσιευτούν ή παρουσιαστούν σε συνέδρια ή σε αντίστοιχα επιστημονικά πλαίσια δεν θα συμπεριληφθούν πληροφορίες που θα αποκαλύπτουν την ταυτότητα των συμμετεχόντων/ουσών.

ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΑΠΟΧΩΡΗΣΗ

Η συμμετοχή στην έρευνα είναι **ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΗ**.

Μπορείτε να αρνηθείτε να απαντήσετε σε τυχόν ερωτήσεις που δεν επιθυμείτε να απαντήσετε.

Μπορείτε να αποσύρετε τη συγκατάθεσή σας για συμμετοχή στην έρευνα οποιαδήποτε στιγμή πριν την ολοκλήρωσή της ή τη δημοσίευση των αποτελεσμάτων της.

Εάν έχετε οποιοσδήποτε ερωτήσεις ή ανησυχίες σε σχέση με την έρευνα, παρακάτω μη διστάσετε να επικοινωνήσετε με την ερευνήτρια ή/και τον επιβλέποντα καθηγητή

Διάβασα τα παραπάνω και αποδέχομαι τη συμμετοχή μου στην έρευνα «Η συμβολή της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στην ομαλή κοινωνική ένταξη των υπηκόων τρίτων χωρών»

Έχω διαβάσει τις ανωτέρω αναφερόμενες πληροφορίες και συμφωνώ να συμμετέχω στη συγκεκριμένη επιστημονική έρευνα.

Ονοματεπώνυμο συμμετέχοντος / συμμετέχουσας στην έρευνα:

.....

Ημερομηνία:

Υπογραφή:

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν.1599/1986, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής μου εργασίας, δεν προσβάλλει κάθε μορφής δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας, προσωπικότητας και προσωπικών δεδομένων τρίτων, δεν περιέχει έργα/εισφορές τρίτων για τα οποία απαιτείται άδεια των δημιουργών/δικαιούχων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον και πληρούν τους κανόνες της επιστημονικής παράθεσης.

Διπλωματική Εργασία

x